

**Károli Gáspár Református Egyetem
Hittudományi Kar**

SZEMESZTERFÜZET

Szemináriumok

2017/2018. tanév

II. félév

HT ÉRTÉ333 - Újszövetségi erények alkalmazhatósága a vezetésben II.

Tantárgy felelőse: Prof. Dr. Balla Péter	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás: Kedd, 15:15-16:45 123. terem	Előtanulmányi kötelezettségek: nincs	
Tantárgy előadója: Dr. Tomka János				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: 2018.tavaszi	Ajánlott félév: bármelyi	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium		k szak/évfolyam hallgatói részére	Értékelés módszere: aktivitás az órákon és kiselőadás tartása

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A leendő lelkészek, lelki munkások és tanárok is számos vezetés-etikai kihívással fognak találkozni összetett munkájuk, szolgálatuk során. Az Újszövetségi erények alkalmazhatósága a vezetésben (I.) című tárgy legfontosabb gondolatainak összefoglalása után 8 további újra felfedezett erényt fogunk közösen tanulmányozni az alábbi szempontok szerint: a szóban forgó erény lényege; az Újszövetségi tanítása az erényről; szükségessége a vezetésben; tanácsok az erény gyakorlatba való átültetéséhez. A tanultakat kiselőadások megvitatásával és esetmegbeszélések segítségével mélyítjük el. Minden hallgatót szeretettel várunk a szemináriumra, azokat is, akik részt vettek az azonos nevű tárgy első szemeszterén és azokat is, akik nem.

A tantárgy programja:

1. Az etika nélkülözhetlensége a vezetésben
2. Az erényetika jelentősége az erkölcsi ítéletalkotásban
3. Az első hét újszövetségi erény összefoglalása
4. Hűség
5. Udvariasság
6. Vendégszeretet
7. Bőkezűség
8. Megelégedettség
9. Háládatosság
10. Egyszerűség
11. Reménység
12. Erényes emberré válni
13. Jegymegajánlás és záró beszélgetés

Évközi tanulmányi követelmények:

Aktív közreműködés az órákon és kiselőadás tartása

Ajánlott irodalom:

- Afflerbach, Horst; Kaemper, Ralf; Kessler, Volker: Lust auf Gutes leben – 15 Tugenden neu entdeckt; Brunnen Verlag, 2014.
- Fazakas Sándor: A protestáns etika feladata, alapjai, hagyományai és az erkölcsi meggyőződés kialakítása; in Fazakas Sándor (szerk.): A protestáns etika kézikönyve, Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, 2017.
- Mintzberg, Henry; Simons, Robert; Basu, Kunal: Túllépni az önzésen; in Mintzberg, Henry: A menedzsment művészete, Alinea Kiadó – Rajk László Szakkollégium, 2010.
- Rae, Scott B.: Erkölcsi döntések – Bevezetés az etikába; 1-4. fejezet; Harmat Kiadó, 2015.
- Tomka János: 7 főbűn a menedzsmentben; in Antalóczy Péter (szerk.): Hagyomány és érték, KRE ÁJK, 2013.

- Tomka János – Bógel György: Megéri jónak lenni? – A Biblia és a menedzsment II.; Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, 2014.

HT ÉRTÉ334 - Ószövetségi kommentárok - Reading Old Testament commentaries

Tantárgy felelőse: Dr. Karasszon István	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek: nincs	
Tantárgy előadója: Dr. Egeresi László Sándor				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: 2018.tavaszi	Ajánlott félév: V. félévtől	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar - angol	Típusa: szemináriu m			Értékelés módszere:

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

- 1) angol nyelvű kommentáriródalom megismerése (kommentársorozatok megismerése, az angol ószövetségi kommentárok nyelvezete és szókincs, általános felépítése)
- 2) közös munkával segíteni az alapvizsga dolgozat és szakdolgozat angol nyelvű szakirodalmi háttérének megismerését, ezáltal buzdítva az angol nyelvű irodalom bátrabb, rendszeresebb, végső soron pedig önálló használatát.

A résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy az általuk választott commentárból is dolgozhassanak. Ha valaki fordítást szeretne megjelentetni egy hivatalos tudományos lapban vagy kötetben, örömmel veszem!

purpose:

- 1) Introduction to the English literature of Old Testament research with special emphasis on commentaries (series, the language and vocabulary of OT commentaries, general structure etc.)
- 2) The common interactive work is going to help the students' intent for using scholarly publications in writing papers. Final aim: using commentaries independently.

Among the tasks I give the chance to use commentaries chosen by the participants. If one would like to publish a translation in an official scholarly periodica or monograph he or she is welcome!

Szakirodalom

magyar nyelven: Karasszon István professzor áttekintő tanulmánya az ószövetségi kommentársorozatokról;

angolul: klasszikus és legújabb kommentárok, gyakorlatiasabb és nehezebb nyelvezetű (nyelvészeti vagy kortörténeti vagy régészeti súlypontozású) kommentárokból válogatás, valamint a hallgató által hozott anyag. Továbbá angol nyelvű bevezető munkákat az eegézisbe pdf formátumban ad az előadó.

helyszín: Török Pál Könyvtár

Létszám: max. 5 fő (3-5. éves hallgatóknak)

HT ÉRTÉ335 - „Krisztus ismerete tündököljön” – Kálvin János hermeneutikája az első korinthusi levélhez írt magyarázata alapján

Tantárgy felelőse: Dr. Békési Sándor	Féléves óraszám: N: 30	Órarendi beosztás: szerda 14.00-15.30	Előtanulmányi kötelezettségek: ---	
Tantárgy előadója: Czentnár Simon				
Előadók fogadóórái: Előre egyeztetett időpontban	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium			Értékelés módszere: referátum, írásbeli dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

Miért érdemes kitüntetett figyelemmel olvasnunk az első korinthusi levélhez írt kálvini kommentárt, ha meg szeretnénk érteni a reformátor írásértelmezését? Miért említi többször Kálvin ebben a könyvében Khrüszosztomoszt, mint Ágostont? Mi a kapcsolat Kálvin hermeneutikai szemléletében a Szentírás kijelentése és a rendszerezett keresztyén tanítás között? A szeminárium célja, hogy ezen kérdések megválaszolásán túl betekintést adjon a résztvevőknek Kálvin hermeneutikai alapelveibe, amint azok a gyakorlatban (azaz a reformátor egyik fontos írásmagyarázati művében) érvényesülnek. Kálvin kommentárját az egyéni bibliatanulmányozásban, az igehirdetésre való felkészülésben, de a tudományos munkában is haszonnal forgathatják a hallgatók.

A tantárgy programja:

1. A kálvini hermeneutika kutatásának áttekintése
2. Kálvin hermeneutikájának előzményei, forrásai (egyházatyák, középkor, humanizmus és paulinizmus, reformáció)
3. A kálvini hermeneutika jellemzői 1. (ismeretelméleti háttér, kijelentéstan, az önmagát magyarázó Szentírás, a Szentlélek belső bizonyágtétele, *analogia fidei* és *regula fidei*, a Szentírás egyszerű nyelve és egyetlen értelme, *accommodatio*)
4. A kálvini hermeneutika jellemzői 2. (korrekt exegézis és nyelvi szintű vizsgálódás, a Szentírás egysége, *scopus* a Szentírásban, Krisztus-központúság, az Ó- és Újszövetség egysége, tipológiai szemlélet, szövetségi teológia, a *doctrina* hermeneutikai szerepe, *aedificatio*, az egyházatyák értelmezései)
5. Kálvin és az első korinthusi levél: kiadások, a két ajánlólevél, Argumentum. A világ bölcsességéről és az igehirdetés bolondságáról (1Kor 1)
6. Az Írás egyszerű és világos értelme (1Kor 1)
7. A lelki megértésről (1Kor 2) – „mintha saját kezükkel tapintanák, amiben hisznek...”
8. Újszövetség és Ószövetség kapcsolata – ószövetségi sákramentumok, előképek (1Kor 6; 1Kor 10)
9. Példa és tanulság: az *aedificatio*. A Szentírás egész emberre ható tanulsága (1Kor 10)
10. A *doctrina* hermeneutikai szerepének érvényesítése és rendszerezett tanítás megfogalmazása a bibliai helyek alapján (1Kor 10)
11. A kegyelmi ajándékokról (különösen a prófétálásról) és a hit szabályáról (1Kor 12-14)
12. A „reménység szabálya” (1Kor 15)

Évközi tanulmányi követelmények:

- aktív részvétel az órákon
- referátum (előadás és írásban beadott dolgozat) egy előre kiválasztott szakaszból a szemináriumon megbeszélte szempontok alapján

Ajánlott irodalom:

Kálvin János: *Az első korinthusi levél magyarázata*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2015.

Gánóczy Sándor – Stefan Scheld: *Kálvin hermeneutikája: Szellemtörténeti feltételek és alapvonalak*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1997.

Fabiny Tibor: *A keresztény hermeneutika kérdései és története I.: A prekritikai korszak. Az első századtól a reformációig*, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1998, 241–245.

Magyar nyelvű tanulmányok Kálvin hermeneutikájáról:

Békési Andor: Kálvin hermeneutikája, *Theologiai Szemle*, Új Folyam/28. évf., 1985/1, 21–26.

Békési Andor: Kálvin mint írásmagyarázó, *Theologiai Szemle*, Új Folyam/2. évf., 1959/7–8, 273–279.

Bolyki János: Kálvin, az egzegéta, *Református Egyház*, 38. évf., 1986/9, 193–194.

Erdős József: Kálvin mint exegeta, in: Szóts Farkas (szerk.): *Emlékezés Kálvinról. A reformátor születésének 400-ik évfordulója alkalmára*, Budapest, Magyar Protestáns Irodalmi Társaság, 1909.

Gánóczy Sándor: Gondolatok Kálvin hermeneutikájához, *Confessio*, 1994/4, 45–51.

Gánóczy Sándor: Kálvin hermeneutikája, in: Gánóczy Sándor: *Valósághermeneutika és bibliaértelmezés*, Budapest, Hermeneutikai Kutatóközpont, 1999, 76–77.

Kókai Nagy Viktor: Kálvin hermeneutikája ekkleziológiája tükrében, *Studia Theologica Debrecinensis*, 2010/1, 81–90.

Kustár Zoltán: Kálvin János hermeneutikája és hatása a modern természettudományok fejlődésére, *Mediárium*, 3. évf., 2009/3–4, 5–15.

Peres Imre: Kálvin írásértelmezése és írásmagyarázatai, in: Fazakas S. (szerk.), *Kálvin időszerűsége. Tanulmányok Kálvin János teológiájának maradandó értékéről és magyarországi hatásáról*, Budapest, Kálvin János Kiadó, 2009, 47–78.

Peres Imre: Kálvin János újszövetségi kommentárjai, in: Kendeffy G. – F. Romhányi B. (szerk.): *Szentírás, hagyomány, reformáció. Teológia- és egyháztörténeti tanulmányok*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2009, 56–69.

Szűcs Ferenc, Kálvin hermeneutikája, in: Tóth Károly – Szűcs Ferenc (szerk.): *Szószék és katedra. Tanulmányok Dr. Tóth Kálmán professzor tiszteletére*. Református Teológiai Akadémia, Budapest, 1987, 97–103.

Szűcs Ferenc: Az Ó- és Újszövetség sákramentumainak tipológiája, különös tekintettel Kálvin írásmagyarázatának szempontjaira, *Confessio*, 2009/2, 5–13.

Szűcs Ferenc: Egzegézis és dogmatika kapcsolata Kálvinnál a predestinációban és az ekkleziológia tükrében, in: Fazakas Sándor (szerk.): *Kálvin időszerűsége*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2009, 79–103.

Vitéz Ferenc, Az írásmagyarázó Kálvin, *Református Egyház*, 42. évf., 1990/10, 222–224.

Vladár Gábor: Az exegeta Kálvin, *Collegium Doctorum*, 5. évf., 2009/1, 80–86.

Idegennyelvű monográfiák Kálvin hermeneutikájáról, írásmagyarázatáról:

Holder, R. Ward: *John Calvin and the Grounding of Interpretation: Calvin's First Commentaries*, Leiden, Brill, 2006.

Opitz, Peter: *Calvins theologische Hermeneutik*, Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Verlag, 1994.

Parker, T. H. L.: *Calvin's New Testament Commentaries*, Westminster/John Knox Press, Louisville, Kentucky, 1993.

Torrance, Thomas F.: *The Hermeneutics of John Calvin*, Edinburgh, Scottish Academic Press, 1988.

HT ÉRTÉ336 – Rituális bolondság (Ritual folly)

Tantárgy felelőse: Békési Sándor	Féléves óraszám:	Órarendi beosztás: kedd 15:00 – 16:30	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Bársony Márton				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja:
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium			Értékelés módszere:

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A kurzus célja a „bolondság” kulturális és fenomenológiai jellemzőinek részletes és átfogó bemutatása a középkori és a koraujkori karneváli kultúra alapján. Kiindulópontunk a „bolondok hajója motívum”, amelyről történészek és irodalomtörténészek bizonyították, hogy karneváli motívum volt. Egy karneváli motívum tanulmányozásának forrásai – Mihail Bahtyin munkássága alapján – az irodalom és a művészetek alkotásai, vagyis megközelítésünk szükségszerűen irodalomelméleti és esztétikai. Ugyanakkor a karnevál elméletéhez az antropológia és a vallásfilozófia is nyújt néhány építőkövét. A karnevál koraujkori együttélése a Reformációval pedig új fényt vet a reformátorok munkájára (többek között indirekt módon a karnevál felett aratott protestáns diadal tette lehetővé a világi művészetet).

Ugyanakkor a karneváli rituális bolondság egyfajta öröksége máig megtalálható a keresztyén élet helyes megélésében, és egy erős, pozitív megvilágítást jelent a Krisztusi műnek, amelyet hajlamosak vagyunk figyelmen kívül hagyni a 21. században.

A tantárgy programja:

1. A karneváli világ I

Az idő és a tér a középkorban (Mircea Eliade, Aron Gurevics). Az ünnep jelentősége a koraujkor előtt. Liminalitás, transzgresszió, átmeneti rítusok (Victor Turner), homo sacer (Ernst Kantorowicz, Giorgio Agamben)

2. A karneváli világ II.

A koraujkori karnevál (Mihail Bahtyin), Francois Rabelais, apofatikus kultúra, tricksterek, bolondkirályok és rituális bohóckodás

3. Bolondok és bohócok

Bolondtársaságok és bolondkirályok a koraujkorban (Maurice Lever), kontraviselkedés, transzgresszió, pszichopomposz, ugyanoda-visszatérés, Fehérbohóc és Auguszt harca

4. Bohócok és bolondok Shakespeare színházában I.

Bolondkirályok és vice-ok, a Shakespeare-i színház karneválisága

5. Bohócok és bolondok Shakespeare színházában II.

Bolondok, karnevál és dekarnevalizáció a tragédiákban: *Hamlet*, *Vízkereszt*, *Lear*

6. A bolondok hajója

Michel Foucault, Brant, Bosch, a bolondság, mint topografikus gesztus (Mihail Bahtyin)

7. A bolondság, mint bűn és mint szabadság

A bolondok elzárása. A bűn, mint bolondság (Thomas Adams puritán prédikációi), Rotterdami Erasmus, utazó bolondok a 17. században

8. Krisztus, a bolondkirály

Risus paschalis, a passiótörténet mint szent bolondrituálé, nevetés a Bibliában. Dosztojevszky: *A félkegyelmű*

9. Harvey Cox: Feast of Fools I.

A bolondság, a fantázia és a remény teológiája.

9. Harvey Cox: Feast of Fools II.

A bolondság, a fantázia és a remény teológiája

10. A nevetés karneváli elmélete

A nevetés kutatásának három alapvető elmélete. Mihail Bahtyin, Helmuth Plessner és Joachim Ritter

11. A posztkarneváli világállapot patológiája I.

Nietzsche, Geoffrey Gorer és a thanatológia, Freud és a tömeges tudattalan, a populáris ipar szörnyetegei

12. A posztkarneváli világállapot patológiája II.

Bolondság a modern világban: jog, orvostudomány, társadalomtudomány. A skizofrén (Giles Deleuze).

Megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Az (őrültséggé-váló-)bolondság fogalom pontosabb meghatározása a koraújkori Európában, nem csak napjaink jogi vagy filozófiai diskurzusainak „őrület-fogalmához”, és a pszichológiai és pszichiátriai diskurzusok „elmebetegség-fogalmához” járul hozzá, hanem fontos, új megvilágításba helyezi a vallásos keresztyén ember útkövetésének lehetőségeit, hisz rámutat hogyan mentette meg a világot „Krisztus, a bolondok királyaként”.

Évközi tanulmányi követelmények:

A karnevállal és a bolondsággal kapcsolatos legfontosabb szövegek, amelyeket év közben már olvasni kell, Mihail Bahtyin szövegei, Sebastian Brant *A bolondok hajója* című műve, de Albrecht Dürer, Hieronymus Bosch, valamint Francisco de Goya alkotásai (*Húshagyókedd, A flagellánsok körmenete, Az örültek háza*) is előkerülnek. A rituális karneváli bolondság és bolondozás teológiai kontextusba helyezéséhez Harvey Cox *The Feast of Fools* című kötete nyújt fogódzót, de szükség van a szent bolondság olyan 20. századi értelmezőire is (főleg a 70-es évek anti-pszichiátrista mozgalmárai között), mint Michel Foucault, akinek szövegét (*A bolondság története*) újabb kritikai megfontolás tárgyává kell tenni. (Ez a szöveg kísérelte meg először felhasználni a „bolondok hajója” motívumot.)

Rendelkezésre álló tanulmányi segédanyagok:

Ajánlott irodalom:

Mihail Mihajlovics Bahtyin: *Francois Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája*. (fordította Könczöl Csaba) Európa, Budapest, 1982.

C. L. Barber: *Shakespeare's Festive Comedy. A Study of Dramatic Form and Its Relation to Social Custom*. Princeton University Press, Princeton–Oxford, 2012.

Harvey Cox: *The Feast of Fools: A Theological Essay on Festivity and Fantasy*. Harvard University Press, Cambridge MA, 1969.

Michel Foucault: *A bolondság története a klasszicizmus korában*. (fordította Sujtó László) Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2004.

A. J. Gurevics: *A középkori ember vilásképe*. (fordította Előd Nóra) Kossuth, Budapest, 1974.

Friedrich Nietzsche: *A tragédia születése avagy görögség és pesszimizmus*. (fordította Kertész Imre) Európa, Budapest, 1986.

Maurice Lever: *Korona és csörgőspika. Az udvari bolondok története*. (fordította Kamocsay Ildikó) Európa Könyvkiadó, Budapest, 1989.

Rotterdam Erasmus: *A balgaság dicsérete*. (fordította Kardos Tibor) Európa, Budapest, 1987.

Joachim Ritter: *A nevetésről*. In: *Szubjektivitás*. (fordította Papp Zoltán) Atlantisz, Budapest, 2007. 29-56. o.

Szilágyi Ákos: *Halálbarokk*. Palatinus, Budapest, 2007.

Victor Turner: *A rituális folyamat: struktúra és anti-struktúra: a Rochesteri Egyetemen (Rochester, New York) 1966-ban tartott Lewis Henry Morgan-előadások*. (fordította Orosz István) Osiris, Budapest, 2002.

Enid Welsford: *The Fool: His Social and Literary History*. Peter Smith, Gloucester, 1966.

HT ÉRTÉ286 –Károli Gáspár teológiája bibliai jegyzetei alapján (Theological views of Gaspar Karoli in his biblical notes)

Tantárgy felelőse: dr. Békési Sándor	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek: -----	
Tantárgy előadója: dr. Békési Sándor				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév: –	Értékelés módja:
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium			Értékelés módszere:

A szeminárium szakmai tartalma, elsajátításának célja: a Vizsolyi Biblia könyveihez, fejezeteihez és verseihez készített jegyzetei alapján rekonstruálni Károli Gáspár teológiai nézeteit a rendszeres teológia fogalmaiban elrendezve. Ezzel egyrészt Károli rendszeres teológiai gondolkodása kerül összeállításra, másrészt a hallgató a reformáció korának bibliamagyarázatával is megismerkedik, miközben maga is a bibliai könyveket tanulmányozza 16. századi magyar nyelven.

A szeminárium programja:

Bevezető előadás után a hallgatók között kiosztásra kerül a Vizsolyi Biblia egy-egy része, s ki-ki a saját részéből kiírja a Károli jegyzeteket, majd ezeket besorolja a rendszeres teológia megfelelő artikulusaiba. A félév során a hallgatók elkészült munkáikat a többiek előtt előadják, s azokat a szeminárium tagjai megtárgyalják.

Évközi tanulmányi követelmények:

Rendszeres készülés a program szerint, valamint a félév végére mindenki egy-egy szemináriumi dolgozatban összefoglalja munkájának és előadásának eredményeit. A hallgató teljesítményének értékelése a félév során tanúsított készülése, valamint a félév végi dolgozata alapján történik.

Alapvető irodalom:

- *Vizsolyi Biblia* (1590) faksimile kiadásai, illetve digitalizált változata
- Tóth Kálmán: A Vizsolyi Biblia és Kálvin. In *Emlékkönyv a Vizsolyi Biblia megjelenésének 400. évfordulójára*. Budapest, 1990 – és természetesen az egész *Emlékkönyv* anyaga.

HT RSVS194

HT ÉRTÉ279

KUTATÁSMÓDSZERTAN SZEMINÁRIUM – HOGYAN ÍRJUNK TUDOMÁNYOS DOLGOZATOT?

Tantárgy felelőse:	Féléves óraszám: N:30	Órarendi beosztás: Egyéni egyeztetés alapján	Előtanulmányi kötelezettségek: Ld. mintatanterv	
Tantárgy előadója: Dr. Lányi Gábor				
Előadók fogadóórái: Egyéni egyeztetés alapján	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavasz	Ajánlott félév: 4.	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar				Értékelés módszere: Szemináriumi dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma, elsajátításának célja:

Hogyan írjunk tudományos dolgozatot? Égető kérdés minden hallgató számára legyen szó szemináriumi, TDK, szak-, vagy doktori dolgozatról. A szeminárium célkitűzése, hogy segítséget nyújtson a kérdés megválaszolásában és bevezesse résztvevőit a „tudományos információszerezés” (kutatás) és a „tudományos kommunikáció” (publikálás) alapjaiba. A szeminárium résztvevői a könyvtárhasználat, a prezentálás és a publikálás terén olyan gyakorlati ismeretekre tehetnek szert, amelyeket nagy haszonnal tudnak használni felsőfokú tanulmányaik során.

A tantárgy programja:

1. Orientációs óra
2. A tudományos és a hétköznapi megismerés különbözőségei (A tudomány- és kutatómódszertan ismeretelméleti alapjai, rövid tudományelmélet, -történet)
3. Tudományos információszerezés I. - A kutatási terv és a koncepció, konzulens szerepe
4. Tudományos információszerezés II. - Bibliográfia, forrásgyűjtés - könyvtárhasználat, irodalom- és szerzőkövetés,
5. Tudományos információszerezés III. - Bibliográfia, forrásgyűjtés, helyszín: Török Pál Szemináriumi Könyvtár)
6. Tudományos információszerezés IV. - internetes adatbázisok (JSTOR, ATLA, EBSCO)
7. A tudományos információszerezés és kommunikáció etikai kérdései
8. Az egyháztörténeti kutatás sajátosságai, az egyháztörténetírás története, segédtudományai
9. Tudományos kommunikáció I. - A jó szóbeli prezentáció ismérvei
10. Tudományos kommunikáció II. – A publikálás általános kérdései
11. Tudományos kommunikáció III.– Tartalomjegyzék és vázlatkészítés fontossága
12. Tudományos kommunikáció IV. – A hivatkozás szabályai és fontossága
13. Gyakorlati tanácsok a dolgozat megírásához
14. Összefoglaló óra

Évközi tanulmányi követelmények:

A tematikából választott téma prezentálása a többi résztvevő számára, illetve szabadon választott téma alapján 8-10 oldalas szemináriumi dolgozat (más szemináriumra beadandó munka is hozható), amelynek közös elkészítésével folyamatában gyakoroljuk a kutatás és publikálás különböző lépéseit.

Kötelező irodalom:

Gligor János: *A tudományos kutatás és publikálás etikai kérdéseiről*, in: *Hadtudomány*, 2008/3-4

Göcze István: *A tudományelmélet és kutatómódszertan alapjai – A tudományos kutatás és publikálás*, Budapest: ZMNE, 2010

Kovács Kármén: *Kutatási és publikálási kézikönyv*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2013

Majoros Pál: *Tanácsok, tippek, trükkök nem csak szakdolgozatirokknak avagy a kutatómódszertan alapjai*, Budapest: Perfekt, 2011

Ajánlott irodalom:

Babbie, Earl R.: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Budapest: Balassi Kiadó, 2008

Bernal, J. D.: *Tudomány és történelem*, Budapest: Gondolat, 1963

Kecső István: *Kutatási folyamat az ismeretlentől a hasznosítóig*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980

Khun, T. S.: *A tudományos forradalmak szerkezete*, Budapest, Osiris, 2002

Paczolay Gyula: *A tudományos kutatás néhány elméleti és módszertani kérdése*, in: *A tudomány néhány elméleti kérdése*, (szerk.) Bóna E., Farkas J., Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970

Szilágyi Tivadar (szerk.): *A tudományos írásművekkel szemben támasztott követelmények*, Budapest: ZMNE, 2003

Tomcsányi Pál: *Általános kutatómódszertan*, Budapest: SZIE OMMI, 2000

HT ÉRTÉ253

HT RSVS307

CHURCH-STATE RELATIONS FROM THE EARLY CHRISTIANITY TO THE HIGH MIDDLE AGES

Course Supervisor:	Number of Lessons per Week: 2	Course Schedule: TBA	Prerequisites: Intermediate Level English Skills	
Instructor's Name: DR. Gabor J Lanyi				
Consulting Hours: TBA	4 credit	Course's Semester: 2017/2018 Spring	Recommended Semester:	Evaluation: „Gyakorlati jegy”
Language: English	Type of Course: Seminar			Method of Evaluation: see requirements below

Course Description: This course designed to acquaint students with the formative events, persons and teachings which shaped the relationship between the Christian Church and the secular powers from the Early Christianity to the dawn of Reformation by the examination of the English translations of original sources. All assigned reading will be provided in electronic format.

Goals: A study of relationship between church and state is useful for any student who seek to understand the Western tradition of government as a whole.

Requirements: Regular reading of the assigned excerpts. Participating students will have to give a presentation in class with handouts, lead discussion about a chosen topic, and submit a 6-8 pages long seminar paper at the end of the course OR two presentations in class with handouts and discussion lead about two chosen topics without submitting seminar paper.

Schedule:

1. Introduction and orientation
2. Christianity within the Roman Empire I. (The Age of Martyrs)
3. Christianity within the Roman Empire II. (Church policies under Constantine I and his successors, Ambrose of Milan)
4. The Two Cities (from Augustine to Pope Gelasius I)
5. Church Struggles of the Justinian Era
5. New Alliances (The Rise of Papacy and the Rebirth of the Western Empire by the Franks)
6. The Investiture Contest I. (Disintegration and Reform, Humbert, Damian, Pope Gregory VIII)
7. The Investiture Contest II. (Way to the Concordat of Worms)
8. The Imperial Policy of Frederick Barbarossa
9. Pope Alexander III and the Empire
10. The Reign of Pope Innocent III
11. Frederick II and the Papacy
12. The Decay of Papacy (Pope Boniface VIII)

Bibliography:

Textbooks:

Rahner, Hugo. *Church and State in Early Christianity*. San Francisco: Ignatius Press, 1992.

Tierney, Brian. *The Crisis of Church and State, 1050-1300*. Toronto: University of Toronto Press, 1964.

Recommended Literature:

Burn, James Henderson. *The Cambridge History of Medieval Political Thought c.350-c.1450*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

Canning, Joseph. *The History of Medieval Political Thought*. London: Routledge, 1996.

Canning, Joseph. *Ideas of Power in the Late Middle Ages, 1296–1417*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

Gavin, Frank: *Seven Centuries of the Problem of Church and State*. New York: H. Fertig, 1971.

Greenslade, Stanley Lawrence. *Church & State from Constantine to Theodosius*, Westport: Greenwood Press, 1981.

Lane, Tony: *A Concise History of Christian Thought*, Grand Rapids: Baker Academic, 2006.

Tierney, Brian. *Empire and Papacy--A Search for Right Order in the World?* New York: Random House, 1977.

Ullmann, Walter. *The Growth of Papal Government in the Middle Ages*. New York: Routledge, 2010.

HT RSVS304, HT ÉRTÉ299 - REFORMÁCIÓ 501 - KÁLVIN JÁNOS ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

Tantárgy felelőse:	Féléves óraszám: N:30	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek: Ld. mintatanterv	
Tantárgy előadója: Dr. Lányi Gábor				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavasz	Ajánlott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium			Értékelés módszere: szemináriumi dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma, elsajátításának célja:

A szeminárium célja, hogy az egyháztörténeti előadásokon kötelezően elsajátítandó ismereteken túl mélyebb betekintést adhasson Kálvin János életébe és munkásságába, lehetőséget adva a reformátor személyiségének, személyiségformálódásának és teológiai gondolkodásának teljesebb megértésére.

A tantárgy programja:

1. *Kálvin és kora* - Kálvin János a kora újkor történelmi kontextusában (Francia Királyság a 15-16. század fordulóján, főbb politikai események, Valois-Angouleme uralkodók, itáliai háborúk, az európai reformáció jelentősebb eseményei)
2. *A formálódás évei* - Kálvin János tanulmányai (francia humanizmus, oktatás a kora újkor Európájában és a Francia Királyságban, főbb teológiai és jogi iskolák, Kálvin tanárai: Mathurin Cordier, Melchior Wolmar, John Major, Noel Beda)
3. *A reformáció sodrásában* - Kálvin János első genfi tartózkodása (1536-1538, a genfi függetlenségi mozgalom és a reformáció kapcsolata, a lausanne-i disputa, kultuszvita Bernnel)
4. *Boldog száműzetés* – A strassburgi évek hatása Kálvinra (Martin Bucer, Wolfgang Capito és a strassburgi egyházi élet hatása Kálvinra)
5. *Kálvin magánélete* - Kálvin János családja (testvéreinek későbbi sorsa, felesége, megházasodása, gyermekei, mindennapi élete, hétköznapi lelkészélet a kora újkorban)
6. *Humanista párbaj* - Kálvin levélváltása Jacopo Sadoletto bíborossal (1539)
7. *A kálvini reformáció konszolidációja* - Kálvin János második genfi tartózkodása (1541-1564)
8. *Ékesen és szép rendben* - Kálvin János 1541-es egyházi rendtartása és hatástörténete (a presbiteriánus egyházmodell kialakulása)
9. *Istennek győznie kell* - Kálvin János főbb vitái (Caroli-, Bolsec-, Zebedée-, Castellio-ügyek)
10. *A fekete folt* - A Servet-ügy és hatása Kálvin későbbi megítélésére
11. *Kálvin és a kálvinizmus* - Kálvin János a reformáció nemzetközi összefüggéseiben
12. *A kapitalizmus szelleme* - Kálvin hatástörténete: a weberi paradigma
13. *A modern demokrácia csírája* - Kálvin hatástörténete: politika (képviselési demokrácia, ellenállási jog, zsarnokölés)
14. *Isten dicsőségének színtere* - Kálvin hatástörténete: természettudományok és művészetek

Ajánlott irodalom:

Adriányi Gábor: *Az egyháztörténet kézikönyve*, Budapest: Szent István Társulat, 2001
 Béza, Theodor: *Kálvin János élete*, Budapest: Kálvin Kiadó, 1998
 Cadier, Jean: *Kálvin - Egy ember Isten igájában*, Budapest, 1994
 Chadwick, Owen: *A reformáció*, Budapest: Osiris, 1998

Colijn, Jos: *Egyetemes egyháztörténet*, Iránytű Alapítvány, 2001

Dienes Dénes, szerk.: *A reformáció – Vezérfonal az egyháztörténet tanulmányozásához II.*, Sárospatak: Sárospataki Teológiai Műhely, 2008

Fazakas Sándor, szerk.: *Kálvin időszerűsége*, Budapest: Kálvin Kiadó, 2009

Fiala Endre: *Pápaság és nemzetállamok a késői középkorban és az újkor hajnalán*, Jászberény, 1937

Fröhlich, Roland: *Egyháztörténet évszámokban*, Budapest: Jel, 2007

Gánóczy Sándor-Stefan Scheld: *Kálvin hermeneutikája*, Budapest: Kálvin Kiadó, 1997

Gresch, Eberhard: *A hugenották*, Budapest, Kálvin, 2008

Greschat, Martin: *Martin Bucer – Egy reformátor és a kor, amelyben élt*, Budapest: Kálvin Kiadó, 2011

Gyökössi Endre: *A lelkigondozó Kálvin*, Budapest: 1996

Heussi, Karl: *Az egyháztörténet kézikönyve*, Budapest: Osiris, 2000

Huszár Pál: *Kálvin János élete, teológusi, reformatori és egyházszervezői munkássága*, Budapest: Kálvin, 2009

Johnson, Paul: *A kereszténység története*, Budapest: Európa, 2001

Jung, Martin H.: *Melanchton és kora*, Budapest: Kálvin, 2012.

Kálvin János: *A keresztyén vallás rendszere I-II.*, Budapest: Kálvin Kiadó, 2014

Kováts J István: *Kálvin és Servet*, Pápa, 1911
(<http://leporollak.hu/egyhtori/kalvin/KOVATS.HTM>)

Lane, Tony: *A keresztyén gondolkodás rövid története*, Budapest: Harmat-Kálvin, 2001

McGrath, Alistair: *Bevezetés a keresztyén teológiába*, Budapest: Osiris, 2003

McGrath, Alister E.: *Kálvin*, Budapest: Osiris, 1996

Pruzsinszky Pál: *Kálvin János*, Pápa, 1909

Pruzsinszky Pál.: *Kálvin levelei a nőkhöz*, Lorántffy Zsuzsanna Egyesület, 1909

Révész Imre, *Kálvin élete és a kálvinizmus*, Debrecen, 1909

Révész I.-Segesváry L.: *Az egyháztörténelem alapvonalai*, Debrecen: 1936; reprint 1991

Sebestyén Jenő: *A kálvinizmus és a kultúra*, Budapest: 1943

Spijker, Willem van: *Kálvin élete és teológiája*, Budapest: Kálvin Kiadó, 2003

Szántó György Tibor: *Anglikán reformáció, angol forradalom*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2000

Szántó Konrád: *Egyháztörténelem*, Budapest: Jel, 2007

Warga Lajos: *A keresztyén egyház történelme*, Sárospatak, 1906

HT RSVS190 - HISTÓRIAI SZIGORLATRA FELKÉSZÍTŐ SZEMINÁRIUM

Tantárgy felelőse:	Féléves óraszám: N:30	Órarendi beosztás: Egyéni egyeztetés alapján	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Dr. Lányi Gábor				
Előadók fogadóórái: Egyéni egyeztetés alapján	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavasz	Ajánlott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar				Értékelés módszere: szakdolgozat

A tantárgy szakmai tartalma, elsajátításának célja:

A szeminárium célja segítségnyújtás a történelmi szigorlat egyetemesei egyháztörténelmi részéből való felkészüléshez, főképpen a Hittanoktató BA szakos hallgatók, de minden más szakos érdeklődő számára. A szeminárium alatt lehetőség nyílik a szigorlaton számon kért egyetemesei egyháztörténelmi témák bővebb és részletesebb átismétlésére. A szeminárium programja a szigorlati tételek alapján, a résztvevő hallgatók egyéni igényeihez alakítva, közös megbeszélés folyamán kerül kidolgozásra a szemeszter elején.

A tantárgy programja:

A kiírt szigorlati tételek alapján, szemeszter eleji egyéni egyeztetés alapján, heti 2 órában

Évközi tanulmányi követelmények: Szemináriumi dolgozat elkészítése a szorgalmi időszak végéig, illetve a dolgozat prezentálása a szeminárium keretein belül

Ajánlott irodalom: a Magyar Egyháztörténet 1-3 és az Egyetemesei Egyháztörténet 1-4 tantárgyak kötelező és ajánlott irodalma

HT RSVS308 - HALADÓ SZEMINÁRIUM - EGYHÁZTÖRTÉNETI SZAKDOLGOZATRA FELKÉSZÍTŐ SZEMINÁRIUM

Tantárgy felelőse:	Féléves óraszám: N:30	Órarendi beosztás: Egyéni egyeztetés alapján	Előtanulmányi kötelezettségek: Ld. mintatanterv	
Tantárgy előadója: Dr. Lányi Gábor				
Előadók fogadóórái: Egyéni egyeztetés alapján	4	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév: 4.	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: Kötelezően választható			Értékelés módszere: szakdolgozat

A tantárgy szakmai tartalma, elsajátításának célja:

A szeminárium célja a hallgató segítése szakdolgozati témájának megválasztásában, az ahhoz szükséges szakirodalom kiválasztásában és beszerzésében. Segítségnyújtás a szakdolgozathoz végzett kutatásban, illetve a dolgozat formai-, szerkezeti- és tartalmi követelményeinek teljesítésében.

A tantárgy programja:

Egyéni egyeztetés alapján, a hallgató igényeit és haladását figyelembe véve

Ajánlott irodalom:

Eco, Umberto: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?*, Budapest: Kairosz, 2002

Majoros Pál: *Tanácsok, tippek, trükkök nem csak szakdolgozatiíróknak avagy a kutatómódszertan alapjai*, Budapest: Perfekt, 2011

Mihályi Péter: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?*, Veszprém: Veszprémi Egyetem, 2002

Gyurgyák János: *Szerkesztők és szerzők kézikönyve*, Budapest: Osiris, 1997

COMMUNICATION SKILLS DEVELOPMENT COURSE (in English)
ERP-HT0013, HT ÉRTÉ230

Venue and Time of Course:

1092 Budapest, Ráday str. 28.

Instructor's Name: Dr. Balázs SIBA

Senior Lecturer

Instructor's Email Address: siba.balazs@kre.hu

<p>Credit Point Value: 6</p>	<p>Dates of Lessons: 1. 22nd February 2. 8th March 3. 22nd March 4. 12th April 5. 3rd May 6. 17th May Classroom 113 (Ráday str. 28. I.st. floor) From 8.30 - till 12.00</p>	<p>Type of Course: Seminar</p>	<p>Method of Evaluation: In-Class Presentation</p>
---	--	------------------------------------	---

Course Description:

This course draws on techniques from the world of experimental learning to develop participants' communication skills. The improved oral communication skills create greater confidence, allowing the speaker to be more articulate and accurate in sharing his or her ideas. Communication skills development will also help the students become effective communicators in all aspects of their lives. This course uses teaching and learning strategies that involve participants in a wide range of interactive activities. Participants will draw from their own and each other's experiences and cultural backgrounds to interact in classroom activities.

OBJECTIVES

By the end of the course, participants will have improved their:
 oral communication skills;
 confidence in articulating and sharing their ideas about themselves, their work, and their culture.

METHODOLOGY

Mini-lectures, dyad/group discussions, sharing of ideas, games, role-plays, and interviews are the training methods in this course. Interactive and participatory methods will be used to teach the course. The course will culminate with an oral presentation from each of the participants.

TOPICS

1. Introduction
2. Strength and weaknesses in communication
3. Nonverbal communication
4. Assertive communication
5. Emotional intelligence
6. Conflict management
7. Problem solving, decision making
8. Stress management
9. Negotiation techniques
10. Presentation techniques
11. Personal branding
12. Efficient time management

Bibliography:

Applied organizational communication: theory and practice in a global environment / Thomas E. Harris and Mark D. Nelson. - 3rd ed., Taylor & Francis, 2008.

HT GSVS167, HT ÉRTÉ337 – Az igehirdetés történelmi kontextusa (Historical context of preaching)

Tantárgy felelőse: Dr. Kocsev Miklós	Féléves óraszám: N: 30	Órarendi beosztás: Kedd 13,30-15,00	Előtanulmányi kötelezettségek: ---	
Tantárgy előadója: Dr. Szetey Szabolcs				
Előadók fogadóórái: Előzetes egyeztetés alapján (szetey.szabolcs@kre.hu)	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: kv			Értékelés módszere: Előadás/házi dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

Az igehirdetés mindig egy adott közegben és adott közegnek szólal meg. Nem lehet légtüres térben prédikálnunk, amire képtelenek is vagyunk, hiszen az emberre óhatatlanul hatással vannak személyes élményei, benyomásai, olvasmányai, amelyek nyomot hagynak az igehirdetésében. Hatást gyakorol az igehirdetőre az adott kor, amelyben él, annak gondolkozása, filozófiája, társadalmi normái. Nem tehetjük meg, hogy nem vesszük ezeket figyelembe, de azt sem, hogy kizárólagosan ez határozza meg mondanivalónkat. Igihirdetésünk nem állhat az ige fölött, hanem alá kell rendelnünk azt az igének, ezért is nevezzük igehirdetésnek. Az igehirdetésnek reflektálnia kell az adott fennálló társadalmi problémákra, észre kell vennie az elesetteket, a szegényeket, a kizsákmányoltakat stb., ami mellett nem mehet el szó nélkül, hiszen órállói felelőssége van.

Az elmúlt kétezer év keresztyén igehirdetés-története bővelkedik az igehirdetők és igehirdetéseik történelmi reflexióiban. Érdekes megfigyelni és elemezni, hogy egyes korokban pl. hogyan értelmeztek egy-egy csapást, háborút, eseményt, betegséget vagy csak akár egy természeti jelenséget is. Ezekből derül ki az, hogy az igehirdetésnek van történelmi kontextusa is, amelyben megszólal Isten igéje és üzenete. E mostani szeminárium éppen azt vizsgálja és arra fókuszál, hogyan és mit mondtak egy-egy történelmi szituációban az igehirdetők, hogyan értelmezték az adott kort és a benne kialakuló eseményeket, és mi ma mit és hogyan tegyünk. A szemináriumon feldolgozandó igehirdetéseknél nincsen behatárolt idői és felekezeti kerete.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

- Igihirdetés-történelmi korszakok jellemzése
- Kiválasztott prédikációk elemzése, vizsgálata különös tekintettel a történelmi és teológiatörténelmi összefüggésekre
- Homiletikai irányelvek, művek vizsgálata, értékelése
- Történelmi korszakok és igehirdetési irányzatok összefüggéseinek vizsgálata
- Egyes életművek vizsgálata prédikációs kötetek segítségével

Évközi tanulmányi követelmények:

- referátum
- kiadott anyag feldolgozása

Kötelező irodalom:

- homiletikai tankönyvek, tanulmányok, prédikációs kötetek

Ajánlott irodalom (válogatás!):

Bereczky Albert: *Az igehirdetés időszere*. In: Bereczky Albert: *A keskeny út*. Budapest, 1953. 354-364.; Bodonhelyi József: *Elvi és alaki homiletika*. Budapest 1961.; Boross Géza: *A béke szolgálata a magyar protestáns igehirdetésben 1958-tól napjainkig*. In: *Theológiai Szemle* (1974/1) 2-8.; Boross Géza: *Történelem a szószéken. A történelem mint homiletikai probléma*. Budapest, 1979.; Boross Géza: *Hogyan prédikáljunk ma?* Budapest, 1986.; Boross Géza: *Homiletika*. Budapest, 1988.; Czeglédy Sándor: *A homiletika vázlata*. Debrecen, 1971.; Fekete Károly: *A prédikáció jövője*. In: *Theológiai Szemle* (1985/2) 115-116.; *Körlevél: a magyarországi református egyház valamennyi igehirdetőjéhez a gyülekezeti igehirdetés irányelveiről*. Budapest, 1947. (A négy püspök aláírásával: Dr. Enyedi Andor, Györi Elemér, Dr. Ravasz László, Dr. Révész Imre); Mitrovics Gyula: *Egyházi*

szónoklattan. *Tekintettel a magyar egyházi beszéd-irodalomra.* Sárospatak, 1878., Debrecen, ²1911.; Nagy István: *Szemelvények a keresztyén prédikáció történetéből.* Budapest, 2009.; Pásztor János: *Krisztus hirdetése a magyarországi református egyházban. Homiletika.* Debrecen, ²1986.; Rácz Béla: *Két évszázad a magyar református igehirdetés történetéből. (1711-1914) Homilétikai tanulmány. I. kötet.* Gyula, 1931.; Ravasz László: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete (Homiletika).* Pápa, 1915.; Robinson, Haddon W.: *Igehirdetés igei módon.* Budapest, [1980.]; Szabó Géza: *A homilia története.* Budapest, 1967/68., ²1974/75., ³1980/81.; Tóth Ferenc: *Homilétika.* Győr, ²1814.; Tóth Mihály: *Magyar protestans egyházsónoklat történelme. Kutfők után dolgozva magyar prot. Hitszónokok nyomtatott vagy kéziratban levő munkáiból. Mutatványokkal, s az egyházi beszédek bírálataival, a reformatiótól a mai időig. Első kötet.* Debrecen, 1864.; Tóth Mihály: *Egyházsónoklattan. Az egyházi beszéd rövid történelmével, hittanhallgatói részére készítette, s kiadta Tóth Mihály.* Debrecen, 1866., ²1878.

HT ÉRTÉ338 – Az úrvacsora szertartása (Celebration of the Lord's Supper)

Tantárgy felelőse: Dr. Pap Ferenc	Féléves óraszám: N: 30	Órarendi beosztás: Kedd 15,00-16,30	Előtanulmányi kötelezettségek: ---	
Tantárgy előadója: 1. Dr. Pap Ferenc 2. Dr. Szetey Szabolcs				
Előadók fogadóórái: Előzetes e-mailes egyeztetés alapján 1. pap.ferenc@kre.hu ; 2. szetey.szabolcs@kre.hu	kredit 2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szv			Értékelés módszere: referátum, írásbeli dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

„A református istentisztelet egyházunk életének célja és forrása, a legfontosabb kultuszi cselekmény. Benne Isten dicsőítése, tisztelete áll a középpontban, amely egyben válasz is arra, hogy Ő a hirdetett Igében és a sákramentumokban közli jelenlétét, megszólítja gyülekezetét. Egyházi életünk összes megnyilvánulása az istentisztelet köré szerveződik. Az istentiszteleten hangzik az igehirdetés és részesülünk a sákramentumokban, egész életünk erre válasz és hálaadás” – fogalmaz a *Reformátusok a kegyelem trónusánál – A magyar református istentisztelet megújulásának teológiai alapelvei* című kiadvány (2010). A Magyarországi Református Egyház 2015-ben kezdődött új zsinati ciklusának egyik meghatározott feladata, hogy tanítást adjon, konszenzust keressen a liturgia/istentisztelet kérdéseiben. Ezek között hangsúlyosan fogalmazódott meg az úrvacsora szertartásának igen eltérő, olykor ellentmondásos és nem egyszer egyénieskedő mai gyakorlata, ill. ennek végiggondolása és kezelése. Az úrvacsora kérdése számos diszciplínát, történeti és elméleti aspektust érint a bibliai teológia, exegézis, rendszeres teológia, dogma- és teológiatörténet, egyházjog, gyakorlati teológia, homiletika, liturgika, katechetika stb. tárgykörében.

A jelen tanegység elsősorban az úrvacsora szertartásának történeti, elméleti, gyakorlati kérdéseit kívánja vizsgálni, ezen belül a reformátori gyakorlatot, a protestáns testvéregyházak praxisát, valamint a magyar protestáns és református úrvacsorai szertartást mint saját örökségünket, annak történeti útját. A szertartást és az úrvacsorához kapcsolódó beszédet, tanítást (prédikáció) a XX. század előtt egyöntetűen a szertartástanok, liturgikák tárgyalták, adták elő, miközben a XX. század második felében Magyarországon az úrvacsorai vagy ágendai beszéd teljesen eltűnt (a keresztes beszéd vagy prédikáció azonban megmaradt).

A KRE HTK szervezeti keretein belül működő *Egyházművészeti Intézet* egyik fontos célkitűzése és működésének egyik alappillére a keresztyén istentisztelet történeti és elméleti kutatása (liturgiai szakcsoport). Feladataink között szerepel a keresztyén és református istentisztelet egészének kutatása.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

- Az úrvacsora szertartásának története
- A reformáció és a reformáció egyházainak tanítása és gyakorlata
- A magyar protestáns és református gyakorlat történeti, elméleti és gyakorlati vizsgálata
- Úrvacsora és istentisztelet történeti és elméleti megközelítése
- Úrvacsora és konfirmáció kapcsolata, viszonya
- Úrvacsorai igehirdetés, igehirdetés az úrvacsoráról: történeti és elméleti vizsgálat
- Az úrvacsorai szertartás egyes elemeinek vizsgálata
- Úrvacsorai gyakorlat ma

Évközi tanulmányi követelmények:

- referátum
- kiadott anyag feldolgozása

Kötelező irodalom:

- Liturgikák, egyházszerartástanok; ágendák, istentiszteleti rendtartások; egyházszerartási beszédek, prédikációk, gyűjtemények; internetes források (gyülekezeti honlapok, adatbázisok)

Ajánlott irodalom (válogatás!):

Adorján József–Békési Andor–Boross Géza–Pásztor János–Szenes László (szerk.): „*Hirdesd az Igét*” – *Az igehirdetők kézikönyve*. Budapest, 1980.; Bartha Tibor (szerk.): *Tanulmányok az evangélium szerint reformált keresztyén gyülekezet istentiszteletéről*. Budapest, 1977.; Benedek Sándor: *A Magyarországi Református Egyház istentiszteletének multja*. Órisziget, 1971.; Berger, Rupert: *Lelkipásztori liturgikus lexikon*. Budapest, 2008.; Bradshaw, Paul (Ed.): *The New Westminster Dictionary of Liturgy and Worship*. Louisville-London, 2002.; Fekete Károly (szerk.): *Reformátusok a kegyelem trónusánál. A magyar református istentisztelet megújulásának teológiai alapelvei*. Budapest, 2010. (http://www.derefem.hu/attachments/1027_0527-reformatusistentisztelet.pdf); Fürst, Alfons: *Die Liturgie der alten Kirche. Geschichte und Theologie*. Münster, 2008.; Hafenscher Károly: *Liturgika. A keresztyén istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Budapest, 2010.; Kádár Ferenc: *Liturgika*. Sárospatak, 2013.; Lonovics József: *Népszerű egyházi archaeologia vagyis a katolikus ünnepek, szentségek, ünnepélyek s szertartások értelmezése...* (I-III. kötet) Bécs és Budapest (több kiadásban); Macleod, Donald: *Presbyterian Worship. Its Meaning and Method*. Richmond, ²1966.; Mihályfi Ákos: *A nyilvános istentisztelet*. Budapest (több kiadásban); Mitrovics Gyula: *Liturgika. A polgári házasság törvényei. Egyháziatlanság és üres templomok*. Debrecen, 1913. (Mitrovics Gyula Összegyűjtött Papi Dolgozatai VII.); Nagy István: *A kazuáliák homiletikuma*. Budapest, 2004.; Nánássy Lajos: *A keresztyén liturgia fejlődésének s mai formájának rövid áttekintése. (A küszöbön álló magyarországi ref. kultuszreform barátainak szíves figyelmébe ajánlva.) II. rész. A keresztség, konfirmáció, házasságkötés, egyházkezelés, temetés, lelkészszentelés és templomszentelés szertartása*. Sárospatak, 1913.; Oskamp, Paul–Schuman, Niek (ed.): *De weg van de liturgie. Tradities, achtergronden, praktijk*. Zoetermeer, ³2001.; Pap Ferenc: *Bűnbánat és úrvacsora: szertartási, teológiai és terminológiai kérdések*. In: *Teológiai Fórum IX (2015/2) 4-14.*; Pap Ferenc: *Harminc éves az Istentiszteleti Rendtartás. Zárójeles és lábjegyzetes úrvacsorai kérdéseink nyomában*. In: Zsengellér József–Kodácsy Tamás–Ablonczy Tamás (szerk.): *Felelet a Mondolatra. Tanulmányok a 60 éves Bogárdi Szabó István tiszteletére*. Budapest, 2016. 337-355.; Pásztor János: *Krisztus hirdetése a magyarországi református egyházban. Homiletika*. Debrecen, ²1986.; Pásztor János: *Liturgika. A magyar református istentisztelet multja, jelene és jövője a Szentírás világosságában*. Komárno, ²2002. (több kiadásban); Ravasz László: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete (Homiletika)*. Pápa, 1915.; Sörös Béla: *A magyar liturgia története. I. kötet. A keresztyénség behozatalától a XVI. század végéig*. Budapest, 1904.; Tóth Ferenc: *Homilétika*. Komárom, 1802.; Győr, ²1814.; Tóth Ferenc: *Liturgika*. Győr, 1810.; Várnagy Antal: *Liturgika. Szertartástan. Az egyház nyilvános istentisztelete*. Abaliget (több kiadásban); Verbényi István–Arató Miklós Orbán (szerk.): *Liturgikus Lexikon*. Budapest, 2001.; Wainwright, Geoffrey–Westerfield Tucker, Karen B. (Eds.): *The Oxford History of Christian Worship*. Oxford, 2006.; Zsarnay Lajos: *Paptan. Vezérfonalul tanításaihoz kézirat helyett*. Sárospatak, 1847., ²1857. Valamint: további szakkönyvek, homiletikák, liturgikák, ágendák, istentiszteleti rendtartások, énekeskönyvek, egyházzene-történeti művek magyar és idegen nyelven

HT ÉRTÉ339 - A Budapesti Református Teológiai Akadémia korábbi tanárainak életműkutatása 2.

(Oeuvres of Former Professors of the Reformed Theological Academy of Budapest 2.)

Tantárgy felelőse: Dr. Pap Ferenc	Féléves óraszám: N: 30	Órarendi beosztás: egyéni konzultáció	Előtanulmányi kötelezettségek: ---	
Tantárgy előadója: Dr. Pap Ferenc				
Előadók fogadóórái: Előzetes e-mailes egyeztetés alapján pap.ferenc@kre.hu	kredit 2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: SZV			Értékelés módszere: referátum, írásbeli dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara tanári karának célkitűzését támogatandó az Egyházművészeti Intézet és a Dr. Kováts J. István Alapítvány egyéni kutatáson alapuló szabadon választható kurzust hirdet, amely célja a Kar, ill. a jogelőd Budapesti Református Teológiai Akadémia korábbi, lezárt életművel rendelkező tanárai, professzorai életműveinek rendszerező kutatása (életrajz és tudományos életpálya rendszerező bemutatása, bibliográfiai kutatások). A kurzust felvevő hallgató egy-egy szabadon választható korábbi tanár életművének feldolgozását végzi el a félév során, amelyhez módszertani és szakmai segítséget nyújt a kurzusért felelős oktató. A Dr. Kováts J. István Alapítvány a félév során pályázati lehetőséget fog felkínálni ugyanebben a témakörben.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

- Korábbi tanárok, professzorok proszopográfiai, biográfiai vizsgálata egyéni kutatómunka alapján
- Tudományos életművek jellemzése, bibliográfiai kutatás és rendszerezés

Évközi tanulmányi követelmények:

- referátum, konzultáció
- kiadott anyag feldolgozása

Kötelező irodalom:

- Pap László–Bucsay Mihály (szerk.): *A Budapesti Református Teológiai Akadémia története 1855-1955*. Budapest, 1955.
- Balla Péter–Németh Dávid (szerk.): *„Hálával áldozál...” A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara tiszteletbeli doktorainak a tanulmányai a 150. évforduló ünnepén*. Budapest, 2005.

Ajánlott irodalom:

HT RSVS309 - Bevezetés az ókeresztény teológia történetébe (Introduction to the History of Early Christian Theology)

Tantárgy felelőse: Kendeffy Gábor	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás: Kedd 14.00-15.30	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Kendeffy Gábor				
Előadók fogadóórái: Kedd 14.00-15.30.	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: évközi jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium			Értékelés módszere: zárthelyi dolgozatok, referátum

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A kurzus segítségével a hallgatúk megismerkednek a patrisztikus teológia legfontosabb szerzőivel, irányzataival és vitáival. Azok a művek és gondolatok kerülnek figyelmünk középpontjába, amelyek a kereszténységben belüli későbbi vitákra, szakadásokra és a református teológiára jelentős hatást gyakoroltak. Így a kurzus egyik célja az is, hogy hozzájáruljon a rendszeres teológiai ismeretek elmélyítéséhez.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

1. Bevezetés (Kronológia, források, szakirodalom, műfajok, viták tematikái); Apostoli atyák
2. II. századi görög apologéták
3. Vita a gnózissal és Markiónnal (Irenaeus, Tertullianus polemikus írásai)
4. Órigenész
5. Tertullianus és Lactantius
6. Szentháromságtani viták a 4. században (Arius, Eunomiosz, sabellianizmus, Athanasziosz és a kappadókiai atyák polemikus írásai)
7. Kappadókiai atyák (Baszleiosz, Nüsszai Gergely, Nazianszoszi Gergely)
8. Szerzetesi irodalom (Evagriosz, Cassianus)
9. Augustinus
10. Kegyelemtani viták és origenizmus-vita a 4-5. században. (Pelagianizmus, Augustinus és Hieronymus anti-pelagianus írásai, Alexandriai Theophilosz, Epiphániosz és Hieronymus anti-origenista írásai)
11. Krisztológiai viták a 4-5. században (Nesztóriosz, Alexandriai Kürillosz, Apollinarisz, Küroszi Theodorétosz)
12. Ál-Areopagita Dénes és Hitvalló Maximosz.

Évközi tanulmányi követelmények:

Kollokvium írásbeli beugróval

Kötelező irodalom:

Kötelező irodalom:

I. Források

1. „Didakhé”, in: *Apostoli Atyák*, Budapest, Szent István Társulat (Ókeresztény írók, 3), 91-101. Szent Ignác, „Levél a szmirnaiakhoz”, in: *Apostoli Atyák*, Budapest, Szent István Társulat (Ókeresztény írók, 3), 188-192.
2. Iusztinosz: Párbeszéd a zsidó Trüphónnal”, 4-8.fej.2. pont In: *A II. századi görög apologéták*, Budapest, Szent István Társulat, 1984. (136-144)
Antiokhiai Theophilosz: “Autolükosz ellen I. ” in: *A II. századi görög apologéták* (szerk. Vanyó László) Budapest, Szent István Társulat, 1984: 444-455.
3. Lyoni Irenaeus, „Az emberi autonómiáról a gnosztikusok ellen”, in: *Sors és szabadság* (szerk. Bugár I. és Lautner P.) Bp. Kairosz, 2006. 255-263.
4. Órigenész, *A principiumokról*, Budapest, Kairosz 2003. II. kötet, 73-93. (III. könyv 5-6.)
5. Lactantius, *Isteni tanítások*, Budapest, Kairosz, 127-130 (II. 8.1-7.); 140-144 (2. 10.); 153-157. (2. 12.)

6. Szent Athanasziosz, „Első beszéd az arianusok ellen” (in: Nagy Szent Athanáz művei (Ókeresztény Írók 13) észlet); Budapest, 1991, 163-177.
Nazianszoszi Szent Gergely, 38. levél (Nüsszai Szent Gergelyhez a lényeg és az egyedi valóság megkülönböztetéséről) in: Kappadókai atyák (Ókeresztény írók 6) Budapest, 1983, 242-251.
7. Nüsszai Szent Gergely, „A lélekről és a feltámadásról”, in: *A kappadókiai atyák*. Szent István Társulat, Budapest, 1984.573-645.
Nüsszai Gergely: „Arról, hogy ’Akkor a fiú is aláveti magát’. in: Kappadókai atyák (Ókeresztény írók 6) Budapest, 1983, 750-764.
8. Evagriosz Pontikosz: „A nyolc gonosz szellemről”. In. Baán Izsák: *Evagriosz Pontikosz a gondolatokról*, Budapest, L'Harmattan, 2006. 44-68.
9. Augustinus, „A szabad akaratról”, III. könyv, 92-266. in: Szent Ágoston, *A boldog életről, A szabad akaratról*, Budapest, Európa Kiadó, 1989, 207-266
10. Hieronymus, 51. levél, *Szent Jeromos, Levelek*. Budapest: Szenzár, 2005. I.k. 187-197.
Hieronymus, „133. levél” (Ktésziphónhoz), in: Uo. II.k. 379-392.
11. Küroszi Theodorétosz, Az Úr emberré válásáról, in: *Az isteni és emberi természetről, Budapest, Atlantisz, 1994, II. 137-178.*
12. Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitész, „A mennyei hierarchiáról”, in: *Az isteni és emberi természetről, Budapest, Atlantisz, 1994, II. 213-258*
Hitvalló Maximosz, „Misztagógia”, 1-7. fej. in: *Az isteni és emberi természetről, Budapest, Atlantisz, 1994, 267-287.*

II. Másodlagos irodalom

H. Chadwick, *A korai egyház*, Budapest, Osiris, 2003. 68-76; 82-105; 111-123; 163-221.

Ajánlott irodalom:

Vanyó László, *Az ókeresztény egyház és irodalma*, Budapest, Szent István Társulat, 1982.

Kendeffy Gábor, Patrisztika, in: Boros Gábor (szerk.), *Filozófia*, Budapest, Akadémiai, 2007. 254-308.

Somos Róbert, *Az alexandriai teológia*, Budapest, Kairosz, 2001.

HT RSVS129 – LATIN NYELVGYAKORLAT Latin grammar exercises				
Tantárgy felelőse: Dr. Kendeffy Gábor	Órarendi információ: Kedd 14.00-15.30		Előtanulmányi kötelezettség: HT LSVL011 – Latin nyelv 2.	
Tantárgy előadója: Kendeffy Gábor	Féléves óraszám: N: 30	Kredit: 2		
Oktató(k) elérhetősége: kendeffy.gabor@kre.hu Fogadóóra kedd 12-13; péntek 12-13.	Tárgy besorolása: kv	Meghirdetés féléve: tavaszi	Oktatás nyelve: magyar	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
			Ajánlott félév: II.	Értékelés módszere: A gyakorlati jegy a hetenkénti zh-k és a 2 ismétlő dolgozat jegyéből, valamint az órai aktivitás értékeléséből adódik össze. A két ismétlő zh jegye súlyozottan nyom a latba. Legalább elégséges jegyet csak az kaphat, aki a félévvégi ismétlő dolgozatot legalább elégségesre írja meg.

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

Az alaktani ismeretek megerősítése, bevezetés a mondatbanba (igeneves szerkezetek, coniunctivus főmondati használata, alárendelt mellékmondatok, igeidőegyeztetés.

A tantárgy rövid programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Könnyű patrisztikus latin szövegek olvasása:

Óránként 300-400 n-es sebességgel olvassuk ezt a két művet:

Epistula Sancti Macharii monachi ad filios; Passio Sanctorum Scilitanorum.

Ha az olvasandó szövegre más hallgatói javaslatok érkeznek, azokat megfontolom.

Évközi tanulmányi követelmények:

Óráról órára szótározás, olvasás, új nyelvtan megtanulása; minden órán rövid nyelvtani, lexikai vagy fordítási zárthelyi dolgozat, a 7. órán és a félév végén ismétlő (nyelvtani, lexikai és fordítási) zárthelyi dolgozat.

Kötelező irodalom:

Epistula Sancti Macharii monachi ad filios (éditée par D. A. Willmart), in: Revue d'Ascétique et de Mystique 1920, 72-75.

(<https://www.dropbox.com/s/oyp5yfb1afdzeg0/revuedasctique01toul.pdf?n=82886508>);

Passio Sanctorum Scilitanorum, <http://www.theologica.fi/passscillat.html>.

Ferenczi Attila–Monostori Martina: *Latin nyelvkönyv*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest (elsősorban a nyelvtani összefoglalások miatt).

Ajánlott irodalom:

Györkösy Alajos: *Latin–magyar kéziszótár*. Akadémiai Könyvkiadó, Budapest

Finály Henrik: *A latin nyelv szótára*. Magyar Elektronikus Könyvtár

Nagy Ferenc–Kováts Gyula–Péter Gyula: *Latin nyelvtan a középiskolák számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Short-Lewis Latin Dictionary

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true&lang=Latin>

HT ÉRTÉ340, HT GSVS168 – Ifjúsági misszió a gyakorlatban (Ifi Channel, SDG, REFISZ)

Tantárgy felelőse: Dr. Literáty Zoltán	Féléves óraszám:	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: (Ablonczy Áron, Pogrányi Károly, Weiner Zoltán et al. az IFI Channel, REFISZ, SDG képviselői)	N: 30	Kedd - 15:30- 17:00		
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve:	Ajánlott félév:	Értékelés módja:
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: kötelező	tavaszi		Értékelés módszere:

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

3 szervezet, 5 cél mentén 10 kontakt órán, 1 közös konkrét és elvi úton.

Szeresd először vagy újra ezt a munkát, **tanuld** a gyakorlati fogásokat, **formálódj** hosszú távon a gondolkodásod, **csináld** a gyakorlatban a kiszállásainkon, **kapcsolódj**, ha szeretnél!

A tantárgy célja olyan az ifjúsági munkához fontos készségek fejlesztése, melynek során a hallgatók önismeretet és alapkészségeket szereznek az gyülekezeti munka gyakorlati megvalósításához a gyülekezeti közösségben. Ismerik és használják az gyermek és ifjúsági munkában alapvető, releváns szemléletet és módszereket. Legyenek képesek intézményi, valamint egyéni, családi, csoportos szabadidős programok tervezésére, szervezésére, lebonyolítására.

Évközi tanulmányi követelmények:

A jegy megszerzéséhez szükség van egy egynapos kiszállásra valamelyik szervezettel közösen, valamint egy ötoldalas beadandó elkészítésére olvasmány, illetve interjú alapján.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

1. Ifjúsági munka célja
2. ifjúsági munka szereplői
3. Ifi órára való készülés
4. Játék szerepe az ifjúsági munkában
5. Csoportvezetés
6. Csoportdinamika
7. Tanítványozás – lelkigondozás az ifiben, az ifivezető személye
8. Ifjúsági szervezetek - Iskolamisszió
9. Ifjúsági szervezetek - gyülekezeti misszió
10. Vezetői csapat

Kötelező irodalom:

- Magyar Református Nevelés, 2017/4, *A Z generáció katechézise*
- Burns, Jim: Ifjúságépítők - Ifjúsági vezetők kézikönyve, Debrecen, Új Reménység Alapítvány, 2005.
- Fields, Doug: Az ifjúsági munka első két éve - Személyes és gyakorlati útmutató a helyes kezdéshez, Debrecen, Új Remény Alapítvány, 2009.

Ajánlott irodalom:

- Fields, Doug: Céltudatos Ifjúsági szolgálat – Az IFI vezetés praktikái, alapjai - Debrecen, Új Remény Alapítvány, 2013
- Tari Annamária: Z generáció, Budapest - Tericum Kiadó, 2011,
- Champbell, Ross: Dühöngő ifjak- Hogyan szelidíthetjük meg gyermekeink haragját? Budapest, Harmat, 2007.
- Kerekes Szabolcs: Mátrix közösség - Ahol a születő kor istenkeresői otthonra találnak, Budapest, Harmat, 2010.
- St. Clair, Barry: Vezetés - Ifjúsági munkások felkészítése a fiatalok lelki érettségének elősegítésére, Budapest, Primo Kiadó, 1992.
- Root, Andrew; Creasy Dean Kenda: The theological turn in youth ministry> Illinois, USA, IVP Books, 2011
- Robbins, Duffy: Building a youth ministry that builds disciples – A small book about a big idea – Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2011
- Fónyad Dezső: Bevezetés a diákmissziós munkába – A „Soli Deo Gloria” Diákmozgalom története és módszere, Kiadja a SDG szövetség (Mezőtúr) 1936.
- Havas Gábor – Kulifai Albert: A Soli Deo Gloria szövetség története, Budapest 1992.
- Református ifjúsági egyesületek és mozgalmak Magyarországon a XX. században, szerk: Tenke Sándor, Győr 1993.

HT GSVS121 – A prédikációírás ABC-je.

Tantárgy felelőse: Literáty Zoltán	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás: Csütörtök 16:00-17:30	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Literáty Zoltán:				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve:	Ajánl ott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: Magyar	Típusa: kv			Értékelés módszere: otthoni és órai munka

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja: A gyakorlati homiletika (Homiletika I.) tantárgyhoz illeszkedve biztosít homiletikai műhelymunkát az I. évfolyam számára, hogy a megtanult elmélet a gyakorlatba is azonnal átültetésre kerülhessen.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:
Főleg az első évfolyam számára kerül meghirdetésre.

Évközi tanulmányi követelmények:

A prédikációírás lépéseit gyakorlati módon mélyítik el a hallgatók. (Pl. Üzenet, felosztás, gondolatok kifejtése, illusztrációk és alkalmazások írása, prédikáció írása). A cél egy önálló prédikáció megírása a félév végére.

Kötelező irodalom:

Ajánlott irodalom:

**HT ÉRTÉ341, HT GSVS169 Blokkseminárium:
Mission, Ministry and Discipleship**

Tantárgy felelőse: Literáty Zoltán	Féléves óraszám:	Órarendi beosztás: 2018. május 2. 14:00-20:00 2018. május 3. 14:00-20:00 2018. május 4. 8:00-12:00	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Literáty Zoltán:	30			
Előadók fogadóórái:	4 credit	Meghirdetés féléve:	Ajánlott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: Angol és Magyar fordítással	Típusa: SZV			Értékelés módszere: otthoni és órai munka

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja: Stafford Carson, a Union Theological College (Belfast – Presbyterian Church in Ireland) gyakorlati teológiai tanára és dékánja tart blokksemináriumot 2018. május 2-3. között délután 14:00-20:30 között. A blokksemináriumon a lelkipásztori szolgálat és hivatal témái kerülnek feldolgozásra interaktív módon úgy mint: egyházi és gyülekezeti szolgálat, küldetés és misszió, tanítványozás és gyülekezeti tagok képzése. Fordítást biztosítunk.

1. Church and Ministry: the general and special office, the call to ministry, the key qualifications of effective ministers, the prophetic, priestly and kingly aspects of ministry, and the importance of the minister's spiritual life.
2. Disciple-making: the importance of developing a disciple-making ministry, the key marks of a Christian disciple, how to develop leaders and disciple-makers.
3. The Missional Church: the history and growth of missional church thinking and practice, contextualisation, gospel-centred ministry, and key marks of missional churches

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Évközi tanulmányi követelmények:

Maradéktalan részvétel, ill. reflexió (angol vagy magyar nyelven) készítése, majd annak közös megbeszélése.

Kötelező irodalom:

HT ÉRTÉ342, HT GSVS170**Krisztus és kegyelem központú igehirdetés a posztmodern kontextusban**

Tantárgy felelőse: Literáty Zoltán	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás: Csütörtök 19:30-21:00	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Literáty Zoltán:				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve:	Ajánl ott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: Magyar	Típusa: kv			Értékelés módszere: otthoni és órai munka

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

Krisztus és kegyelem központú prédikáció olyan, amelyikben Jézus Krisztus evangéliuma

- Szívből-szívbe jutó evangélium
- Vonzó evangélium (azaz szép és érthető)
- Személyes evangélium
- Gyakorlatias evangélium
- Manipuláció-mentes evangélium
- Moralizálás-mentes evangélium
- Inspiráló evangélium
- Életbevágóan fontos evangélium

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

- A kegyelemközpontú reformátori teológia és a kegyelemközpontú igehirdetés kapcsolatának felépítése.
- Krisztus meghirdetésének lehetőségei a posztmodern kortársak között.
- A krisztológia alkalmazott gyakorlatának elsajátítása és kommunikálása a szkeptikus világnézetű társadalom irányába.
- Az inspirálás eszközeinek felfedezése/elemzése Timothy Keller prédikációiban

Évközi tanulmányi követelmények:

Többnyire angol (és egy kevés magyar nyelvű) könyvfejezetek és prédikációk feldolgozása Timothy Keller presbiterianus prédikátor-írótól.

Kötelező irodalom:

Timothy Keller: Preaching. Communicating faith in an age of scepticism. Hodder, 2017.
Timothy Keller Sermon Archive, 1989-2015, Redeemer Presbyterian Church.

HT GSVG010**Haladó szeminárium 1. - -Gyakorlati teológiai alapvetések az elmúlt 50 évben**

Tantárgy felelőse: Literáty Zoltán	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás: Kedd 17:00-18:30	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Literáty Zoltán:				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve:	Ajánl ott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: Magyar	Típusa: kv			Értékelés módszere: otthoni és órai munka

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja: A gyakorlati teológia elmúlt félévszázadban megfogalmazott hangsúlyai kerülnek terítékre és feldolgozásra.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Évközi tanulmányi követelmények:

Irodalom feldolgozás és azok megbeszélése

Kötelező irodalom:

Ajánlott irodalom:

HT ÉRTÉ343 - Az ószövetségi monoteizmus kérdései

Tantárgy felelőse: Dr. Karasszon István	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek: nincs	
Tantárgy előadója: Dr. Karasszon István				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: 2018.tavaszi	Ajánlott félév: bármelyi	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szeminárium		k szak/évfo lyam hallgatói részére	Értékelés módszere:

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A cím többféle megközelítést is lehetővé tesz. Lehet általános vallástudományi kérdésként tárgyalni a témát, s a monoteizmus fogalmát, a nagy monoteista világvallásokban megjelenő formáját tárgyalni, ezeket egymással összehasonlítani, s Jan Assmann tételét a monoteizmusról újra átgondolni. Másik megközelítésként lehet az óizraeli vallás alakulását nyomon követni, s a monoteizmus különböző formáit vizsgálni – el egészen a teoretikus monoteizmusig, Deutero-Ézsaiásig. Harmadik lehetőség, hogy a babiloni fogság előtti vallásosság materiális emlékeit, a politeista maradványokat, illetve azok jelentőségét vizsgáljuk az izraeli vallásban. A szemináriumban részt vevők választhatnak ezen utak között, s egy-egy rész kérdést önmaguk dolgoznak ki; munkájukat között megbeszélés követi.

A tantárgy programja:

Ajánlott irodalom:

B. Becking/M. Dijkstra/M. C. A. Korpel/K. J. H. Vriezen, *Only One God? Monotheism in Ancient Israel and the Veneration of the Goddess of Asherah*, The Biblical Seminar 77, London/New York: Sheffield Academic Press, 2001; A. Lemaire, *Naissance du Monothéisme. Point de vue d'un historien*, Paris: Bayard, 2003; M. S. Smith, *The Origins of Biblical Monotheism*, Oxford: OUP, 2001; R. K. Gnuse, *No Other Gods. Emergent Monotheism in Israel*, JSOTS 241, Sheffield: Academic Press, 1997; J. A. Anderson, *Monotheism and Yahweh's Appropriation of Baal*, LHB 614, London et al.: Bloomsbury, 2015.

HT RSVS310 – Barth és Brunner

Tantárgy felelőse: Dr. Békési Sándor	Féléves óraszám:	Órarendi beosztás: Péntek, 8:30-10:00	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Dr. Kodácsy Tamás	N:30			
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa:			Értékelés módszere:

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A teológiatörténet ezt a vitát tartja a huszadik század egyik legmélyebb protestáns ellentétének, hozzátéve, hogy az irányzat két képviselője: Karl Barth baseli és Emil Brunner zürichi teológusok egykor barátok voltak. A kérdést komolyan fel kell tennünk úgy is, hogy ez ellentét-e? Valóban *contradictio* abban az értelemben, hogy eldönthető valamelyik állítás logikai igazsága? Vagy nem ellentétről van szó, hanem egy makacs *paradoxonnal* állunk szemben, ahol nem működnek a logikai rendszer eldöntő ítéletei? A szemináriumon a kijelentéstan egyik legérdekesebb problémájával és annak következményeivel ismerkedünk meg.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

A kultúrprotestantizmus vége, a neoortodox fordulat

Karl Barth és Emil Brunner életrajza

A vita: Natur und Gnade

A vita: Nein!

A vita: Barth és Brunner Kálvin-értelmezése

A kapcsolódási pont jelentősége a dogmatikában és homiletikában

Barth és Brunner öröksége

Évközi tanulmányi követelmények:

A kötelező olvasmány folyamatos olvasása, az órákon aktív részvétel és a szemeszter folyamán egy előre kiválasztott témában referátum tartása.

Kötelező irodalom:

Lukácsiné Kádár Éva (szerk.), *Isten igent mond ránk* – Barth és Brunner megbékélő találkozója. Kálvin-TRE, Debrecen, 2017.

Emil Brunner, *Natur und Gnade*, Mohr Siebeck, 1934.

Karl Barth, *Nein! Antwort an Emil Brunner*, Theologische Verlag Zürich, 1934

Emil Brunner, Karl Barth, *Natural Theology*, Wipf and Stock Publishers, Eugene, Oregon 2002. (vagy Karl Barth, Nein!

Ajánlott irodalom:

Heinz Zahrnt, *Az Isten-kérdés - Protestáns teológia a XX. században*, Lux, Budapest, 1997.

Alister McGrath, *Bevezetés a keresztyény teológiába*, Osiris, Budapest, 2002.

Alister McGrath, Emil Brunner: *A Reappraisal*. Blackwell, Oxford, 2014

HT RSVS076 and HT ÉRTÉ102 – CHRISTIAN SPIRITUALITY				
Responsible for the course: Dr. John Brouwer	Timetable: Thursday 10:00 - 11:30, BTK Room 319		Prescriptions: (prerequisites) Beginning to intermediate English.	
Leader of the course: Dr. John Brouwer	Contact Hours: N: 30	Credit: RSVS 076: 4 ÉRTÉ 102: 4	A complete set of notes is provided.	
jbrouwer@cantab.net	Type: Optional	Semester: 2017-18.1 Autumn	Language: English	Evaluation: Practical mark
			Suggested semester: Spring 2017	Method of evaluation: Short quizzes and reflection paper
Course description:				
<p>What is Christian spirituality? How can we use this in our churches? Will it attract people to come to church?</p> <p>The seminar will teach you how Christian belief can be used in practical areas of church life, and how Christian spirituality is effective to draw people back to church. Many BTK students attend. The course allows you to meet and mingle with ‘non-theologians’, to see how they think, to discover what’s important to them.</p> <p>The course will demonstrate how conversations about what it means to be a human are effective for outreach and evangelism. The seminar will also help you improve your spoken and written English.</p> <p>In today’s Hungarian culture, many ideas surround us about our ‘humanity’. Yet Jesus was fully human. With interactive discussion, the seminar uses the idea of “being human” to discuss Christian spirituality. We first identify important views in culture. And then we contrast those views with what the Bible teaches about true humanity and spirituality.</p> <p>Lastly, we describe the practical elements of Christian spirituality. This part of the course begins with the separation between God and man, and the practical question of right relationship with God. How does this occur and what happens after that. Broken relationships in families and throughout all levels of society seem to be normal in Hungarian society. Christian spirituality – deep, personal relationship between God and man – will be offered as a way to begin to heal broken relationships.</p>				
Course content:				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Preparatory meeting and Nature of Humanity I: Historic, Government and Family ▪ Nature of Humanity II: Humans as the image of God ▪ Nature of Humanity III: Is there purpose and meaning to life? ‘Problem of Evil’ presented ▪ Nature of Humanity IV: Evil defeated and its consequences ▪ Contrasts Explored: Majesty of God vs. corruption of man ▪ Can we be right with God? And then what? ▪ Perfect grace and proximate peace: spiritual work for our congregations ▪ God with us: practical consequences for church life 				
Requirements:				
Grade: class participation and short reflection paper.				
Literature:				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>The Holy Bible</i> in reliable modern translation -- e.g., ESV, NIV, NASB, NRSV. ▪ Augustine, <i>Confessions</i>, trans. R.S. Pine-Coffin, London, 1961. ▪ Brown, Colin, <i>The New International Dictionary of New Testament Theology</i>, Grand Rapids, MI, 1971. ▪ *Hoekema, Anthony, <i>Created in God’s Image</i>, Carlisle, 1994. ▪ Lindsley, Art, ‘Character’ and ‘Character, Part Two’, <i>Knowing and Doing</i> (Fall and Winter: 2006). ▪ *Lovelace, Richard, <i>Dynamics of Spiritual Life</i>, Downers Grove, IL, 1980. ▪ Luther, Martin, <i>Commentary on Galatians</i>. ▪ *Macaulay, Ranald, and Jerram Barrs, <i>Being Human</i>, Downers Grove, IL, 1978. ▪ *McGrath, Alister E., <i>Christian Theology: An Introduction</i>, 2nd ed., Oxford, 1997. ▪ WCC, ‘Baptism, Eucharist, Ministry Document’ and ‘BEM Introduction’, Faith and Order Commission, Lima, Peru, 1982. <p>* Designates main reading text</p>				
Further readings:				

HT ÉRTÉ184 and HT RSVS144 – CHARACTER OF CHRIST

Responsible for the course: Dr. John Brouwer	Timetable: Wednesday at 16:00 - 17:30 HTK, room 121.		Prescriptions: (prerequisites) Beginning to Intermediate level English. Complete set of notes provided	
Leader of the course: Dr. John Brouwer	Contact Hours: N: 30	Credit: 4 credits: RSVS 4 credits: ÉRTÉ	Course given in English by a native speaker of English	
Office hours: Thursday 14:00-15:00 jbrouwer@cantab.net	Type: Free choice/ optional	Semester:	Language: English	Evaluation: Practical mark
			Suggested semester: Autumn	Method of evaluation: Class participation or short essay

Course description:

We study much *about* Jesus Christ but do we really know *who* Jesus was? What the human Jesus was like? What was his character? How he related with people?

With discussion and interactive lecture, we will explore the character of Jesus. We will also explore how his character can be formed in members of our congregations. Throughout the seminar we look at his various relationships: from his disciples, through ‘untouchables’ like a prostitute and a tax collector, to the Pharisees. How he related with those around him. The course will describe what was he like and how we can be like him. In addition, aspects of atiology for the Trinity are examined. This seminar will offer practical ideas and guides about how to develop a character that is more like that of Christ. The seminar will improve your spoken and written English.

Course content:

We will look at Jesus the man and his many different relationships. We will see how his character combined holiness and love, justice and mercy. The Beatitudes and the seven last words of Christ on the cross tell us much about the character of Jesus. He was both gentle and a man of sorrow, yet also speak very strongly to Peter and became angry with those desecrating the Temple. He brought together seemingly opposite character traits.

This is an interactive seminar. We will use a two-fold method: reading and discussion, and some lecture

Requirements:

Readings: in English and some in Hungarian, copies sent via email.

Language: beginning to intermediate level English (notes provided).

Grades: reading and class participation or short reflection paper

Literature:

- Crabb, Larry, *School of Spiritual Direction* (June, 2012).
- Edwards, Jonathan, ‘The Diverse Excellencies of Christ’.
- Lewis, C.S., *The four Loves* (English and Hungarian).
- Lloyd-Jones, D. Martyn, *Studies in the Sermon on the Mount* (1991).
- Pink, A.W., *The Seven Sayings of the Saviour on the Cross* (e-copy).
- Sibbes, Richard, *The Bruised Reed* (reprint, 1998).
- Yancey, Phillip, *The Jesus I Never Knew* (2002).

HT GSVS130 – Az irodalom használata a lelkészi munkában

Tantárgy felelőse: Literáty Zoltán	Féléves óraszám: N: 30	Órarendi beosztás: Szerda 15.30 – 17.00	Előtanulmányi kötelezettségek: nincs	
Tantárgy előadója: Bölcsföldi András, Literáty Zoltán				
Előadók fogadóórái: Csütörtök 14 – 16.	2 kredit	Meghirdetés féléve:	Ajánlott félév: -	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: kv	tavaszi		Értékelés módszere: Gyakorlati jegy

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

Cél: A hallgatók a szeminárium anyagán és abban előforduló irodalmi műveken keresztül ismerjék fel az irodalom használhatóságát és lehetőségeit a lelkészi munkában, és azok segítségével alakítsák ki véleményüket, látásukat az adott témáról.

Tartalom: A hallgatók a szeminárium során kapjanak válaszokat arra, hogy a szépirodalom tükrében az elmúlt korokban és különösen ma, hogyan használják írók, költők a Szentírást, hogyan látják és láttatják az egyházat, a hitet, a keresztyén gyakorlatot. Szépirodalmi alkotások megismerésén keresztül szerezzenek tapasztalatokat, lássanak követhető gyakorlati példákat majdani szolgálatukra nézve.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Az irodalmat nem csupán, mint írott szövegek, művek összességét határozzuk meg, hanem mint az alkotás, az önkifejezés, a művészetek egy ágát, amely történeteken, költeményeken és írásokon keresztül hat. A teológusok az adott műveken keresztül az irodalmat, mint alkotótevékenységet ismerjék meg, s tudják csoportosítani, forma, műfaj, stílus, ábrázolásmód, téma és korszak szerint. Tudják kapcsolni a teológiai tudományokhoz. A hallgatók szeressék, valamint korábbi és jelenlegi tapasztalataik és ismereteik alapján tanulják meg használni az irodalom adta lehetőségeket, s építsék be a szolgálatukba.

A szeminárium témái:

- Az irodalom, irodalmi műfajok meghatározása, elhatárolása
- Átfogó bevezetés az irodalom és a lelkészi munka kapcsolatáról
- Miben és hogyan használható az irodalom a lelkészi munkában? (gyerekmunka, hittanóra, konfirmáció, ifjúsági munka, felnőttképzés, igehirdetés (bibliaóra, prédikáció stb.)
- Irodalom a prédikációban – prédikáció az irodalomban
- Irodalom a Bibliában (irodalmi műfajok a Szentírásban)
- A Biblia hatása az irodalomra (régén és ma)
- Versek ismerete és használata (vallásos és világi)
- Zsoltárok és parafrázisok a magyar irodalomban
- Novellák használhatósága a lelkészi munkában
- Regények ismerete és használata
- Intertextualitás, modern bibliai interpretációk, parafrázisok
- Átértelmezett bibliai és egyházi fogalmak a kortárs irodalomban

- Irodalom és a művészetek együttes használata (képzőművészetek, fotó, film)

A szeminárium során e témákat érintve sok irodalmi példa segítségével nézzük végig, hogyan is használhatja egy lelkész a szépirodalmat a lelkészi munka sok-sok részében. Különösen kitérünk a prédikációra és az ifjúsági (gyerek) munkára, hiszen mindkettő alapvető a lelképásztori munkában. A szeminárium lényeges elemei: olvasás, közös értelmezés, csoportmunka, kiselőadás, gyakorlati magvalósítás vállalása.

Évközi tanulmányi követelmények:

Az órákon való aktív részvétel, csoportmunka, rendszeres olvasás, készülés, a kiválasztott témából/könyvből kiselőadás és referátum tartása.

Ajánlott irodalom:

A szeminárium során előkerülő irodalmi művek (versek, novellák, regények) olvasása, valamint az ezekhez kapcsolható irodalomtörténeti, irodalomelméleti, teológiai könyvek használata.

HT RSVS094 - A predestináció kérdése a teológiatörténetben

Tantárgy felelőse:	Féléves / Heti óraszám: F: 30; H: 2	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: László Emőke				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve:	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: Kv			Értékelés módszere: órai előadás és összefoglaló dolgozat értékelése

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A szeminárium célja, hogy betekintést nyerjünk a predestináció sokat vitatott kérdésének teológiatörténeti szempontból jelentősebb vitáiba, érveléseibe.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Az eleve elrendelés a teológiatörténet egyik, nagy vitákat kavaró kérdése. Olyan alapvető kérdések kapcsolódnak hozzá, mint mi az eleve elrendelés alapja, hogyan viszonyul Krisztus személyéhez és váltságához, a hit feltétele avagy eredménye-e a predestinációnak, stb.

A szeminárium során olyan klasszikusok predestinációról megfogalmazott gondolataival ismerkedhetünk meg, mint Augustinus, Kálvin, Béza, Arminius, Barth, Brunner. A szemeszter során (a hallgatók nyelvismeretétől függően) kijelölt szövegrészek közös tanulmányozása és (vagy) rövid előadások formájában foglalkozunk a kérdés kifejtésének különböző szempontjaival, érvelési módjával.

Évközi tanulmányi követelmények:

Aktív részvétel minden szeminárium alkalmán, folyamatos készülés, együtt gondolkodás; szemeszter végén rövid beadandó dolgozat készítése

Kötelező irodalom:

Ajánlott irodalom:

- Szent Ágoston: *Írások a kegyelemről és az eleve elrendelésről*. (Ford.: Hamvas Endre) L'Harmattan, Budapest, 2015
- Brown, P.: *Szent Ágoston élete*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003
- Aquinói Szent Tamás: *Summa Theologiae*. Thelosz Kiadó, h.n., 1995
- Loewenich, von W.: *Theologia crucis*. (Ford.: Mády Katalin), Evangélikus Sajtóosztály/Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 2000
- Luther M.: *A szolgálai akarat*. (Ford: Jakabné Csizmazia Eszter, Weltler Ödön és Weltler Sándor), Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium (Líceum), Sopron, 1996
- Kálvin J.: *Institutio Christianae Religionis*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2014
- H. Bullinger: *A keresztyén vallás summája*, Limache Verlag Zürich, 1997
- Tökés I.: *A második Helvét Hitvallás magyarázza, Bullinger Henrik saját műveiből vett idézetek alapján, az ő tiszteletére, születésének ötszázadik évfordulója alkalmából*. Az erdélyi magyar nyelvű református eklézsiák kiadásában, Nagyvárad, 2006
- Kendeffy G.: *A kegyelemtan Ágoston Római levél-értelmezéseiben*. In.: Romhányi B., Kendeffy G. (szerk.): *Szentírás, Hagyomány, Reformáció*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009
- R.A. Muller.: *Christ and the Decree*. The Labyrinth Press, Durham, 1986
- J. Nichols./W. Nichols: *The Works of James Arminius*. vol.1-3, Kessinger, Grand Rapids, 1968.
- László E.: *Arminius és Gomarus predestinációról folytatott vitájának teológiai háttere*. In: *Theológiai Szemle*. LIX (2016)/4
- Bangs, C: *Arminius and Reformation*, In: *Church History*. vol.30/2 (1961)
- Berg, J. van den: *The Synod of Dort in the Balance*. In: *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis*. Vol.69/2 (1989)

Dordrecht Kánonok. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2000

Sebestyén J.: *A predesztináció és problémái.* Magyar Vallásos Traktátus Társaság, Budapest, 1922

K.Barth: *Church Dogmatics*, II/2., Edinburgh, 1957

E. Brunner: *Dogmatics*. I. The Westminster Press, Philadelphia

HT ÉRTÉ344– Nyugati spiritualitástörténet

Tantárgy felelőse: Dr. Pethő Sándor	Féléves óraszám:	Órarendi beosztás: hétfőnként vagy péntekenként megbeszél időpontban	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Nagy Levente				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés gyakorlati jegy módja:
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szemináriu m			Értékelés módszere: szemináriumi dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A kurzus célja, hogy betekintést adjon a nyugati keresztyénség lelkiismereti hagyományába, a misztikus spiritualitás különféle formáiba és a hozzájuk kötődő jelentősebb teológiai forrásokba.

A tantárgy programja:

- Lelkiség és misztika, bibliai alapok és antik hatások, misztika és misztológia
- A misztika formái és céljai
- Órigenész és az Énekek éneke
- Ágoston és az *unitas spiritus*
- Korai szerzetesség, aszkézis, a kappadókiai atyák, Evagriosz Pontikosz
- Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitesz és a negatív teológia
- Clairvaux-i Bernát, Krisztus-misztika és jegyesmisztika
- A szetviktori teológusok és Isten megismerésének útjai
- A beginák szeretet-misztikája
- Eckhart mester, a Rajna-völgyi misztikusok és a passzív szenvedés gondolata, *unitas indistinctionis*
- Késő középkori laikus mozgalmak, devotio moderna
- Az angol misztika, Richard Rolle, Norwichi Julianna, A tudatlanság felhője
- Kora újkor spanyol spiritualitás, Loyolai Ignác, Avilai Teréz, Keresztes János

Évközi tanulmányi követelmények:

A kötelező irodalom feldolgozása, az órákon való rendszeres részvétel, illetve mindenki számára egy előzetes kiválasztott téma feldolgozása, a kutatási eredmények előadás formájában való bemutatása és egy szemináriumi dolgozat benyújtása.

Kötelező irodalom:

Balthasar, Hans Urs von: Szempontok a keresztyény misztika mibenlétének meghatározásához, in Görföl Tibor (szerk.): *A misztika alapkérdései*, Budapest, Sík Sándor Kiadó, 2008, 39-72.

Görföl Tibor: A keresztyény misztika néhány problémája, *Vigilia*, LXXX. évf., 2015/6, 488-497.

Haas, Alois Maria: *Felemelkedés, alászállás, áttörés: A misztikus tapasztalat és a misztika nyelve*, Budapest, Vigilia Kiadó, 2011, 27-156.

McGinn, Bernard: *The Foundations of Mysticism: Origins to the Fifth Century*, New York, Crossroad, 2004, 9-185.

Ajánlott irodalom:

Cox, Michael: *Handbook of Christian Mysticism: Introduction to the Christian Mystical Tradition*, San Fransisco, Harper & Row, 1985.

Görföl Tibor: Imitatio passionis? Az aktív és passzív szenvedés a kereszténységben, *Vigilia*, LXXVII évf., 2012/1, 13-19.

Hollywood, Amy (szerk.): *The Cambridge Companion to Christian Mysticism*, New York, Cambridge UP, 2012.

McGinn, Bernard: Love, Knowledge, and Mystical Union in Western Christianity: Twelfth to Sixteenth Centuries, *Church History*, LVI. évf., 1987/1, 7-24.

Ruh, Kurt: A nyugati misztika története I-II, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2006.

Turner, Denys: *The Darkness of God: Negativity in Christian Mysticism*, Cambridge, Cambridge UP, 1995.

Varga Lajos: A 14. századi német misztika, *Vigilia*, XLIV évf., 1999/2, 113-118.

HT ÉRTÉ345 – Médiafogyasztás és kereszténység

Tantárgy felelőse: Dr. Siba Balázs	Féléves óraszám: 30	Órarendi beosztás: hétfő 16.00-17.30 HTK, 111. terem	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója: Dr. Korpics Márta Dr Siba Balázs				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: szemináriu m			Értékelés módszere: szemináriumi dolgozat a kurzus egyik témájából. A dolgozat terjedelme 10.000 n. Leadási határidő: 2018. május 7.

A tárgy rövid leírása:

Látszólag a mi igényeink kielégítése a legfontosabb a kereskedők, marketing szakemberek, médiában dolgozók, a versenyszféra, a közintézmények és a politikusok számára egyaránt. A médián keresztül közvetített üzenetek ezt erősítik fel és közrejátszanak, az „élménytársadalom” kialakulásában. A kultúrában jelen lévő igények: az érzékszervekre hatás, az azonnali átélés keresése és az élmények igénye nagymértékben hatnak a kereszténység mindennapjaira és ünnepeire is. Vajon milyen világ rajzolódik ki a médián keresztül? Hogyan olvashatunk a sorok között? Miben más a média spiritualitása és a keresztén életszemlélet? Milyen keresztén szempontjai lehetnek a médiafogyasztásnak? Meghívott vendégeinkkel együtt a különböző műfajok közös reflexiójára hívjuk a szeminárium résztvevőit.

A félév órái			Vendég	
A kurzus órái:	Dátum:	Téma:		
	2018.02.05.	Regisztrációs hét		
1	2018.02.12.	Bevezetés + Jézus filmek világa	Bölcsföldi András	SB
2	2018.02.19.	A szuperhős filmek mitológiája		KM
3	2018.02.26.	Mágia és szexualitás a tévésorozatokban	Kerekes Szabolcs	SB
4	2018.03.05.	Reklámzabálás		KM
5	2018.03.12.	Az önsegítő könyvek piaca	Kiss Paszkál	SB
6	2018.03.19.	Mit üzen a plakát? Ha kicsi, ha nagy, vagy ha óriás...		KM
	2018.03.26-04.01.	Tavaszi szünet		
	2018.04.02.	Húsvét hétfő (ünnepnap)		
7	2018.04.09.	Mindennapok a valóságshow-k világában		KM
8	2018.04.16.	Hírek és álhírek a nagyvilágból	Kovács Lajos	SB
9	2018.04.23.	Kiállítások	Mészáros Flóra	KM

	2018.04.30.	Pihenőnap		
10	2018.05.07.	Közösségi média és self-branding		SB
11	2018.05.14.	Online játékok és virtuális avatarok	Kerekasztal: Dienes Ádám	KM + SB

Kötelező irodalom:

1.
Horváth D. – Nyirő N. – Csordás T.: Médiaismeret – Reklámeszközök és reklámhordozók, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2013.
2.
Povedák István: Álhősök, hamis Istenek. Budapest, Gerhardus Kiadó, 2011.
3.
Sas István: Reklám és pszichológia a webkorszakban – Upgrade 3.0. Budapest, Kommunikációs Akadémia Könyvtár, 2012.
4.
Kapitány Gábor-Kapitány Ágnes: A tömegkommunikáció szimbolikus üzenetei. Dialóg Campus-Sajtóház Kiadó, 2006.

Ajánlott irodalom:

1.
James W. Sire: The Universe Next Door: A Basic Worldview Catalog, Inter-Varsity Press, 2009.
2.
Szekfű András: A reklám vigasza. In Hamp-Szöllősy (szerk.): Egyház és kommunikáció, Budapest, Balassi-Magyar Pax Romana Fórum, 2000, 73-77.
3.
Korpics Márta: A média kulturális tanulmányozása. digitális tananyag

ÉRTÉ027 – EGYETEMI KÓRUS II.
ÉRTÉ029 – EGYETEMI KÓRUS IV.
ÉRTÉ031 – EGYETEMI KÓRUS VI.
ÉRTÉ033 – EGYETEMI KÓRUS VII.
ÉRTÉ035 – EGYETEMI KÓRUS IX.

Tantárgy felelőse:	Féléves óraszám: N: 30	Órarendi beosztás:	Előtanulmányi kötelezettségek: Kottaolvasási készség vagy karéneklésben való jártasság	
Tantárgy előadója: Dr. Papp Anette				
Előadók fogadóórái:	1 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyakorlati jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: SZV			Értékelés módszere:

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

A megtanulandó repertoár a vokális egyházi többszólamúság örökségét kívánja reprezentálni.
A tárgyfelvétel feltétele az alapvető kottaolvasási készség vagy a karéneklésben való jártasság. !!!

Évközi tanulmányi követelmények:

Rendelkezésre álló tanulmányi segédanyagok:

Ajánlott irodalom:

HT GSVS060 - Huszár Gál úrvacsorai liturgiája

Tantárgy felelőse: dr. Papp Anett	Féléves óraszám: N: 30 L:	Órarendi beosztás: szerda 13,30–15	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója/i: dr. Papp Anette				
Előadók fogadóórái:	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja:
Oktatás nyelve: magyar	Típusa:			Értékelés módszere: írásbeli és szóbeli vizsga

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

Huszár Gál úrvacsorai liturgiájának elemzése

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

Huszár Gál 1574-ben nyomtatott énekeskönyve egyike a legbecsesebb forrásainknak, hiszen a 16. századi istentisztelet lefolyására, milyenségére, az éneklés módjára és helyére vonatkozóan – a többi forrásunknál bizonyos tekintetben pontosabb – zenei és liturgiai utalásokkal illetve utasításokkal szolgál. A félév során az énekeskönyv anyagából rekonstruálható úrvacsorai liturgiát elemezzük.

Évközi tanulmányi követelmények: kötelező irodalom olvasása, beszámoló készítése

Rendelkezésre álló tanulmányi segédanyagok:

Kötelező irodalom:

Csomasz Tóth Kálmán: Huszár Gál úrvacsorai liturgiája, *Református Egyház* 1955, 342–348.

Luther, Martin: A gyülekezeti istentisztelet rendjéről, in: *Luther Márton Egyházszerzői iratai*, Budapest, 1908. 55–64.

Luther, Martin: A német mise, in: *Luther Márton Egyházszerzői iratai*, Budapest, 1908. 438–488.

Ajánlott irodalom:

A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. In: *Theológiai Szemle* VII (1931), 37–229. Önállóan megjelent: Debrecen, 1931 (*Theológiai Tanulmányok* 17.).

Alvinczi Péter: Az Úrnak szent vacsorájáról való rövid intés az Szent Pál apostol tanítása szerint : egynehány szükséges kérdésekkel és feleletekkel egyetemben / íratott Alvinczi Péter által. Sajtó alá rend., szerk. és a tanulmányt írta Fekete Csaba. [A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Liturgiai Kutatóintézetének kiadványai, DRHE Liturgiai Kutatóint.](#), 2011

Szent Biblia, az az Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordítatott Caroli Gaspar által. – Ez kisdéd forman való kinyomtatásnac – [2] Szenci Molnár Albert, az franciai notákra rendelt Soltar könyvel együtt utánna vettettec egyéb válogattot psalmusoc, innepi enekek és szokott lelki diczeretec – [3] Az palatinatusi catechismussal, egyházi könyörgéseknec és ceremoniaknac formáival egyetembe, Szenci Molnar Albert által.

Oppenheimiumban, 1612, Galler, Levinus Hulszius özvegyének költségével. RMNy 1037. Hasonmás formában megjelent Ötvös László szerkesztő gondozásában. Debrecen, 2002.

Botta István: *Huszár Gál élete, művei és kora (1512?–1575)*. Akadémiai Kiadó Budapest 1991.

[Bucsay Mihály](#): *A protestantizmus története Magyarországon 1521-1945*, Budapest, 1985

Czeglédy Sándor: *Liturgika*. A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Gyakorlati Theológiai Tanszékének Tanulmányi füzetek 8. Debrecen 1996.

Fekete Csaba: Úrvacsora, bűnvallás és feloldozás Szenci Molnár Albert Oppenheimeri Bibliája szerint. In: *Theológiai Szemle*, 2000. 141-148.

Fekete Csaba: Gyónás, közgyónat, úrvacsora. In: *Református Egyház*, 1997. 46-50.

Fekete Csaba: Néma úrvacsorázás, avagy vegye ön e bort! In *Egyháztörténeti Szemle* IV (2003/2) 3-28.

Fekete Csaba: Ágendánk kérdései. In: *Református Egyház*, 2001. 61-62.

[Fekete Csaba](#): E' mi nyomorúlt városunkban... A Losonczy András-féle gyűjtemény (1660–1663) egyik imádsága és szertartási háttere. In: [Református Szemle](#) 102.4 (2009), 432-438.

Fekete Csaba: A Pataki Ágenda és Praxis pietatis. In: *Könyv és Könyvtár* XXV (2003) 65–98.

Fekete Csaba: A Praxis pietatis egyes imádságai a hazai református liturgia és kegyesség történetében. In: *Könyv és Könyvtár* XXIX (2007) 5–25.

Fekete Csaba: Graduál és református istentisztelet. Liturgiátörténeti áttekintés az Öreg Graduál somorjai példányának kéziratot pótlékai alapján, in: *Egyház és művelődés. Fejezetek a reformátusság és a művelődés XVI-XIX. századi történetéből*. Debrecen 2000. 207–355.

Hafenscher Károly: *A keresztyén istentisztelet. I. Bevezetés, alapvetés, történeti vázlat, liturgikus év*. Budapest, 1999. [Egyházzenei füzetek I/7. Kiadja: A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Egyházzenei Tanszéke és a Magyar Egyházzenei Társaság]

Hafenscher Károly: *Liturgika*.

Herl, Joseph: *Worship Wars in Early Lutheranism. Choir, Congregation, and Three Centuries of Conflict*, Oxford University Press, 2004.

Huszár Gál: *A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséret és imádságok, Komjáti 1574*. Hubert Gabriella tanulmányával. Bibliotheca Hungarica Antiqua 13, Budapest 1986.

Jenny, Markus: *Die Einheit des Abendmahlsgottesdienstes bei den elsässischen und schweizerischen Reformatoren*. Zürich, 1968

Katekizmusi rövid oktatás azoknak számokra, akik legelőször akarnak az Úrnak Szent Vacsorájával élni, és azon alkalmatossághoz intéztetett Ágenda, Debrecen, 1751 : Piskárkosi Szilágyi Sámuel névtelen munkája / sajtó alá rend., szerk. és a kísérő tanulmányt írta Fekete Csaba. Debrecen, 2007.

Kathona Géza: A róm. kath. confessio generalistól a Melotai-agenda gyónóimájáig. Debrecen, 1941. 98. (Különlenyomat a Csikesz Sándor emlékkönyvek 2. kötetéből. Theológiai tanulmányok 66.)

Karasszon Dezső: Synopsis Gradualis. A gregorián ének és a magyar református istentisztelet, in: *Egyház és művelődés. Fejezetek a reformátusság és a művelődés XVI-XIX. századi történetéből*. Debrecen 2000. 139–206.

Komáromi Csipkés ágendája: keresztesítés, úrvacsora, esketés és eklézsiakövetés szertartási rendje 1653-ból / bevezeti és közread. Fekete Csaba. Debrecen, 2009.

Lelkiségtörténeti számvetés. Szerk. Szelestei N. László. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba 2008.. (Pázmány Irodalmi Műhely Lelkiségtörténeti tanulmányok.)

Liturgia Sacræ Cœnæ. Az az: UR VACSORAJANAKKi-osztasaban-való Rend és Cselekedet. Patakon, 1658. Közreadja [és magyarázza]: Fekete Csaba. Sárospatak, 2003. 72. (Acta Patakina XV.)

LITURGIA CLAUDIPOLITANA. A református istentisztelet rendje Kolozsvárott 1670 táján. Közreadja [és magyarázza]: Fekete Csaba. Debrecen, 2005. (Acta Patakina XVIII.)

Németh Balázs: „... Isten nem aloszik, rejánk pislong...” Református életforma kialakítása a folyamatosság és a változások közepette – a 16. századi Magyarország mint példa. Budapest, 2005.

Nagyszombati Agendarius: magyar nyelvű szertartási betétek az esztergomi rítusból: 1583, 1596 / [sajtó alá rend., szerk. és a kísérő tanulmányt írta Fekete Csaba]. Debrecen, 2011.

Pásztor János: Evangélikus-református istentisztelet a XVI. században. In Magyar Egyházzene I (1993/1994) 31-37.

Protestáns graduál. Szemelvények a 16-17. századi protestáns graduálok anyagából istentiszteleti és oktatási célra. Készítette: Ferenczi Iлона, Dobszay László, Bódiss Tamás, Farkas Zoltán. ReZeM Budapest 1996

Szárnyaidnak árnyékában. Könyörgések a 17. századból. Szerk.: Dienes Dénes. Sárospatak 2006. (Acta Patakina, XX.)

„Szüntelen imádkozzatok”. Imádságok a keresztyénség századaiból. Összeállította Ladányi Sándor. Kiadja a Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya. Budapest 1979.

Zoványi Jenő: *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig.* Akadémiai Kiadó Budapest 1977.

HT ÉRTÉ346, HT RSVS311, HT BSVS176 - Református mariológia (A Mária-tisztelet református helye és határai)

Tantárgy felelőse: Dr. Pecsuk Ottó	Féléves óraszám: N: 2 L:	Órarendi beosztás: Kedd 15.00-16.30 114. terem	Előtanulmányi kötelezettségek:	
Tantárgy előadója/i: Dr. Kodácsy Tamás és Dr. Pecsuk Ottó				
Előadók fogadóórái: megbeszélés szerint	2 kredit	Meghirdetés féléve: tavaszi	Ajánlott félév:	Értékelés módja: Gyak. jegy
Oktatás nyelve: magyar	Típusa: SZV			Értékelés módszere: Szemináriumi dolgozat

A tantárgy szakmai tartalma elsajátításának célja:

A szeminárium célja, hogy megismerkedjünk Jézus anyja Mária személyével a bibliai tanúságokon keresztül, majd végigkövessünk a Mária-kultusz fejlődését az egyház- és dogmatörténetben, egészen a II. vatikáni zsinatig. Áttanulmányozzuk a legfontosabb apokrif, patrisztikus és dogmatikus Mária-utalásokat és hatástörténetet, értékeljük a Máriához kötődő katolikus dogmákat (istenanyaság, szeplőtelen fogantatás, örök szüzesség, mennybevétel), a legfontosabb reformátori reakciókat, a mai protestáns teológiai reflexiókat és a Mária-kultusz helyét az ökumenikus párbeszédben. Terveink szerint, és idő függvényében a hallgatók megismerkedhetnek a legfontosabb hazai Mária-kegyhelyek jelentőségével is.

A tantárgy programja, megszerzendő ismeretek, elsajátítandó készségek és kompetenciák:

- Óramegbeszélés
- Szentírási alapok I.
- Szentírási alapok II.
- Extra-biblikus (apokrif) hagyományelemek
- Óegyházi dogmafejlődés, a zsinatok és az Atyák
- Középkori teológia Máriáról
- Mária-dogmák I-II. „istenanyaság” és „örök szüzesség”
- Mária-dogmák III-IV. „szeplőtelen fogantatás” és „mennybevétel”
- Reformátori reflexiók és protestáns hitvallások
- Szótérológia jelentőség: Mária mint társmegváltó?
- II. vatikáni zsinat (lumen gentium) és ökumenikus perspektíva
- Összefoglalás

Évközi tanulmányi követelmények:

Órai referátum, aktív részvétel a diszkusszióban, szemináriumi dolgozat

Rendelkezésre álló tanulmányi segédanyagok és ajánlott irodalom:

- R. E. Brown, K. P. Donfried, J. P. Fitzmyer és J. Reumann, *Mary in the NT*. Philadelphia: Fortress, 1978.
- Kovács Z., *Íme, az Úr szolgálóleánya*. Budapest: SZIT, 2016.
- Scheffczyk - Ziegenaus: *Mária az üdvtörténetben*, Budapest: SZIT, 2004.
- Gaventa, B. R., C. L. Rigby (szerk.), *Blessed One: Protestant Perspectives on Mary*. Westminster John Knox Press, 2002.
- Mcknight, S., *The Real Mary: Why Protestant Christians Can Embrace the Mother of Jesus*. Paraclete Press, 2016.